

Inventarisatie ‘Jongeren na terugkeer’

**Onderzoek naar de persoonlijke en professionele wegen
van jongeren na hun uitzending via het PSO Jongeren Programma
in 2001/2002**

**Maart 2006
Martijn Seijsener
Paul van 't Wout**

PW *consult*
HRM *support*
ADVIES—COACHING—TRAINING

INHOUDSOPGAVE

PSO VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
1. INLEIDING	6
PSO jongerenprogramma	6
Reden en opdracht onderzoek	6
Opbouw rapport	6
2. METHODIEK ONDERZOEK	7
Vragen inventarisatie	7
Doelgroep inventarisatie	7
Methodes van gegevensverzameling en analyse	7
Beperkingen van de inventarisatie	8
3. ONDERZOEKSBEVINDINGEN	9
3.1 Gegevens van de inventarisatie	9
3.2 De achtergrond en verwachtingen van de jongeren	10
3.3 Ervaringen (direct) na jongerenuitzending	15
3.4 Loopbaan na jongerenuitzending	18
3.5 Invloed jongerenuitzending op professionele leven	20
3.6 Invloed jongerenuitzending op het persoonlijk leven	23
3.7 Suggesties jongeren over PSO jongeren programma	24
4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	26
Conclusies over hoofdvraag en deelvragen van inventarisatie	26
Aanbevelingen	27
BIJLAGES	30
Bijlage 1: Opdrachtomschrijving	30
Bijlage 2: Begrippen- en documentatielijst	33
Bijlage 3: Vragenlijst enquête	34
Bijlage 4: Schaal wereldburgerschap / maatschappelijke betrokkenheid	40
Bijlage 5: Vragenlijst interviews	41
Bijlage 6: Overzicht aangeschreven personen en hun uitzendende organisatie	42

VOORWOORD VAN PSO

Ontwikkelingssamenwerking (OS) trekt jongeren. Je kunt je afvragen of de OS daardoor de laatste jaren ook hipper is geworden. Gebruik van moderne technologie heeft nieuwe creatieve processen tussen noord en zuid in gang gezet waarin jongeren veelal een rol blijken te spelen. Jongeren zijn ambitieus, avontuurlijk, enthousiast, nieuwsgierig en leergierig. Een serie eigenschappen die goed aansluiten bij werken in een ontwikkelingsland. Lokale maatschappelijke organisaties plukken de vruchten van de grote inzet en de kersverse kennis die net afgestudeerde jongeren meebrengen.

Met het jongerenprogramma wil PSO jongeren kennis laten maken met organisaties in het Zuiden. Jongeren krijgen zo de kans om al vroeg in hun carrière een eigen visie te ontwikkelen op de realiteit waarin lokale organisaties opereren. Het programma startte in 2000 met het mondjesmaat uitzenden van jongeren, maar als snel maakten PSO leden hier steeds meer gebruik van. Het programma heeft vervolgens een belangrijke groei doorgemaakt en binnen de lidorganisaties raakten jongerenprogramma's meer en meer geïstitutionaliseerd. Via monitoring en momenten van evaluatie volgt PSO de ontwikkeling van het programma. Maar, welke impact heeft het programma nu op de jongeren zelf? Wat gebeurt er met ze na terugkeer? Hoe belangrijk is de uitzending geweest voor de eigen ontplooiing en hoe beïnvloedt het hun loopbaan? Hoog tijd om hier eens bij stil te staan...

We willen alle respondenten heel erg bedanken die de tijd hebben genomen om mee te werken aan dit onderzoek. Jullie hebben de consultants van waardevolle informatie voorzien die ook in volgende onderzoeken weer gebruikt kunnen worden. Als vast onderdeel van de monitoring en evaluatie van het jongerenprogramma, is PSO voornemens dit type onderzoek over twee jaar weer uit te voeren.

Pieterbas Buijs en Mayke Harding

SAMENVATTING

Achtergrond van de inventarisatie

Sinds 2001 heeft PSO een Jongerenprogramma (voormalig PJP). Door jongeren uit te zenden naar ontwikkelingslanden raken jongeren betrokken bij OS. Deze uitzendingen duren 6 tot 24 maanden.

Het programma kent drie doelstellingen:

- 1) persoonlijke en professionele ontwikkeling van de jongere zelf;
- 2) ondersteuning van de partnerorganisatie in het Zuiden;
- 3) bijdrage aan draagvlakversterking van OS in Nederland.

Vijf jaar na de start van het programma is de behoefte ontstaan om een effectmeting van doelstelling 1 en doelstelling 3 van het PJP uit te voeren. Dit in aansluiting op een evaluatie die plaatsvond in 2003 welke een focus had op de tweede programmadoelstelling.

Onderzoeksmethode

De hoofdvraag van de inventarisatie is:

“Welke persoonlijke en professionele wegen zijn de jongeren ingeslagen sinds hun deelname aan het PJP en hoe verhoudt zich dit met de doelstellingen 1 en 3 van het PJP?”.

Voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag is zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Eerst zijn de 57 jongeren, uitgezonden in 2001 en 2002 (startdatum uitzending), benaderd voor deelname aan een enquête. 24 jongeren hebben deze enquête ingevuld. Vervolgens zijn zes van deze respondenten geïnterviewd.

De belangrijkste conclusies

Verreweg het grootste deel van de jongeren ambieert na uitzending een baan in de OS sector. De meerderheid van de jongeren vindt na terugkeer van de jongerenuitzending een baan in OS of een gerelateerde sector. Dit is doorgaans dankzij de jongerenuitzending. Het betreft hier zowel functies in OS landen als in Nederland.

Voor de meerderheid van de teruggekeerde jongeren die op de Nederlandse arbeidsmarkt actief zijn, was de opgedane ervaring tijdens de jongerenuitzending relevant voor het vervullen van de functie die ze nu uitoefenen.

De levenservaringen die de jongeren tijdens de uitzending opdeden, blijken relevant voor verdieping en consolidatie van de persoonlijke betrokkenheid bij OS in algemene zin. De kennis en vaardigheden die zij ontwikkelden, is voor een ruime meerderheid van de jongeren in belangrijke mate of geheel relevant voor de professionele loopbaan in de OS. Ook voor jongeren die een (loop-)baan buiten de OS hebben lijkt de ervaring en opgedane kennis in zeker mate relevant. Een ruime meerderheid van de jongeren die binnen én buiten OS werken vindt dat het effect van de uitzending groot is op hoe de huidige baan wordt ingevuld.

Meer dan de helft van de jongeren heeft na afloop van de jongerenuitzending in een OS land gewerkt. Opvallend is dat, hoewel veel meer vrouwen zijn uitgezonden onder het jongerenprogramma in 2001-2002, juist met name mannelijke kandidaten reguliere vervolguitzendingen hebben gehad.

De jongerenuitzending blijkt ook bij te dragen aan vergroting van het Nederlandse draagvlak voor OS. Jongeren zijn tijdens en blijven na de uitzending betrokken bij OS als relatief actief wereldburger. Toch, uit de inventarisatie komt naar voren dat het programma geen jongeren aantrekt die minder geïnteresseerd zijn in OS. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het programma, althans in 2001-2002, geen ‘nieuwe doelgroepen’ aanboorde. Over de achtergrond van de uitgezonden jongeren bleek namelijk dat een groot deel van hen een opleiding in de OS hoek heeft gevolgd en voorafgaand aan de uitzending stage heeft gelopen in een OS land.

De verwachting die de jongeren van tevoren over de uitzending hebben, komt doorgaans overeen met de doelstelling van het jongerenprogramma. Voor het grootste deel van de jongeren heeft de uitzending voor een belangrijk deel of helemaal aan de verwachtingen voldaan.

Aanbevelingen door de consultants

Vanuit het onderzoek worden aanbevelingen gedaan op drie gebieden:

1. Inhoudelijke aanbevelingen voor het huidige Youth Zone Programma;
Veel van de inhoudelijke aanbevelingen voor verbetering van het Youth Zone Programma zijn al aangepakt, als reactie op de gedane evaluatie in 2003 en verwoord in het nieuwe Youth Zone beleid. Naar aanleiding van dit onderzoek worden met name twee inhoudelijke zaken nogmaals benadrukt, namelijk:
  - Goede en verbeterde begeleiding van de jongere voor, tijdens en na de uitzending;
  - Een verduidelijking van de rol van PSO in het uitzendproces.

2. Aanbevelingen voor volgende inventarisatie(s);
Onderzoekers raden aan om over ca. twee jaar deze inventarisatie van het effect van jongerenuitzendingen te herhalen. Het gaat dan om de jongeren die in 2003 en 2004 zijn teruggekeerd. Specifieke aandachtspunten zouden daarbij zijn:
  - Nagaan of uitgezonden mannen ook in latere jaren significant meer reguliere vervolguitzendingen hebben gehad dan vrouwen;
  - Inventariseren of er met de ontwikkeling van het programma en invoer van nieuwe modaliteiten (bijv. de zgn. Starters modaliteit) in latere jaren, “nieuwe doelgroepen” voor OS worden aangeboden.

3. Aanbevelingen voor de methodiek van een volgende inventarisatie;
Over de aanpak stellen onderzoekers dat het goed is om in de uitvoering van het onderzoek de combinatie van junior en senior consultant te handhaven. Zeker wanneer gebruik gemaakt wordt van een junior consultant die zelf onder het jongerenprogramma is uitgezonden, ontstaat er een belangrijke meerwaarde. Aanbeveling is wel de rol- en taakverdeling duidelijk aan te geven in de TOR.
Met betrekking tot de methodiek van het onderzoek worden nog de volgende aanbevelingen gedaan:
  - In opzet kan de enquête verbeterd worden, meer ruimte dient te worden gegeven voor aanvullend commentaar en sommigen vragen kunnen verscherpt;
  - Voor meting van het effect van de uitzending lijkt het beter de jongeren te selecteren op basis van de datum van beëindiging van de uitzending i.p.v. van startdatum uitzending.
  - Voor meting van “impact” op de (nog) langere termijn is het advies om met de huidige geïnterviewde / geënquêteerde jongeren contact te houden.
  - Besprekingen met organisaties waarbij het huidige responspercentage laag is, is raadzaam op korte termijn te doen. Hierdoor kunnen er mogelijk afspraken worden gemaakt opdat de volgende keer het responspercentage hoger kan liggen.

1. INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft het PSO Jongerenprogramma (PJP)¹, geeft de reden van deze inventarisatie en beschrijft de opbouw van dit rapport.

PSO Jongeren Programma

Sinds 2001 heeft PSO een jongerenprogramma om jongeren bij ontwikkelingssamenwerking en capaciteitsopbouw te betrekken. Het programma heeft drie doelstellingen:

- 1. De jongeren doen nieuwe kennis en vaardigheden op met het werken in OS landen, waarbij ze deze ervaringen in hun verdere persoonlijke en professionele leven zullen meedragen vanuit het idee van ‘wereldburgerschap’²;
- 2. De PSO lidorganisaties en hun partners krijgen de mogelijkheid om gebruik te maken van het enthousiasme en de nieuwe kennis van jongeren. Dit kan worden ingezet ter ondersteuning van de partnerorganisaties;
- 3. Deze ‘wereld’ ervaringen en de ervaringsuitwisseling, draagt bij aan draagvlakvergroting voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland.³

De jongeren kunnen hun ervaring tijdens 6-24 maanden werkervaringsplaatsen of junior functies opdoen. De uitzendingen vinden voornamelijk via PSO lidorganisaties plaats. De leeftijd van de jongeren bij aanvang van de uitzending ligt tussen de 20 en 32 jaar.

Reden en opdracht inventarisatie

Anno 2006 bestaat het jongerenprogramma van PSO officieel vijf jaar. In 2003 is het Programma geëvalueerd. De nadruk van de evaluatie lag hierbij op doelstelling 2. Tot dusver waren de middellange termijn effecten van het programma op gebied van doelstelling 1: persoonlijke en professionele ontwikkeling jongere en doelstelling 3: vergroting draagvlak OS nog niet gemeten. Als doelgroep van deze inventarisatie is gekozen voor de jongeren die in 2001 en 2002 via het PJP waren uitgezonden. Zij waren de eerste groep uitgezonden en hebben hun jongerenuitzending al weer enige tijd geleden afgerond.

Lidorganisaties en DGIS hebben hun interesse uitgesproken in de resultaten van de effectmeting van doelstelling 1 en 3 van het jongerenprogramma. De resultaten kunnen leiden tot programma aanscherping en eventueel uitnodigen tot verder onderzoek op dit gebied.

Programmamedewerkster Mayke Harding fungeerde vanuit PSO als opdrachtgever voor deze inventarisatie. De inventarisatie is uitgevoerd door twee consultants: een junior en een senior consultant. Martijn Seijsener was junior onderzoeker en is ervaringsdeskundige met het programma (zelf uitgezonden via het PJP). Paul van 't Wout van PW Consult, personeelsadviesbureau voor de IS / humanitaire hulp sector was aangesteld als senior onderzoeker.

Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 wordt de methodiek van de inventarisatie beschreven. Hierbij komen onderzoeksvragen, de doelgroep, gebruikte methodes van gegevensverzameling en beperkingen van het onderzoek aan bod. In hoofdstuk 3 zijn de onderzoeksbevindingen beschreven. Het rapport volgt daarbij omwille van de leesbaarheid een chronologische opzet in zeven paragrafen. In hoofdstuk 4 staan de conclusies en aanbevelingen voor het huidige PSO Youth Zone Programma. Bij de conclusies worden antwoorden op de hoofdvraag en de deelvragen van de inventarisatie gegeven. In de bijlagen (zes) worden genoemd: de opdrachtbeschrijving, de gebruikte terminologie, de voor de enquête gebruikte vragenlijst, de door de consultants ontwikkelde schalen van het wereldburgerschap, de gehanteerde vragenlijst tijdens de interviews, een overzicht van de aangeschreven en respondenten.

---

¹ Het PSO Jongerenprogramma (PJP) is vanaf 2005 met inhoudelijke beleidswijzigingen voortgezet onder de naam PSO Youth Zone. Het nieuwe beleid is te vinden op de PSO website.

² Zie begrippenlijst bijlage 2: iemand die 1) bewust is van zijn plaats en rol in de grotere wereld, 2) respect en waardering heeft voor diversiteit, 3) bereid is tot handelen voor een meer rechtvaardige wereld, 4) verantwoordelijkheid neemt voor eigen handelen.

³ Zie begrippenlijst bijlage 2: activiteiten ter vergroting kennis, houding, opinie, gedrag t.a.v. ontwikkelingssamenwerking vanuit Nederland.

2. METHODIEK INVENTARISATIE

Dit hoofdstuk beschrijft de gehanteerde onderzoeksvragen, de doelgroep van de inventarisatie en de wijze van kwantitatieve en kwalitatieve gegevensverzameling en analyse.

Vragen inventarisatie

Als hoofdvraag voor de inventarisatie is gehanteerd:

‘Welke persoonlijke en professionele wegen zijn de jongeren ingeslagen sinds hun deelname aan het PJP en hoe verhoudt zich dit met de doelstellingen 1 (persoonlijke en professionele ontwikkeling jongere) en 3 (vergroting draagvlak OS) van het PSO Youth Zone Programma?’

De bij de inventarisatie gehanteerde deelvragen zijn:

- 1. Wat zijn achtergrond en verwachtingen van de jongeren die gebruik maken van het programma?
- 2. Worden de levenservaringen die jongeren opdoen tijdens de uitzending door de jongeren als relevant ervaren voor hun verdere persoonlijke betrokkenheid bij vraagstukken van sociale rechtvaardigheid en/of armoedebestrijding?
- 3. Worden de kennis en vaardigheden die jongeren opdoen tijdens de uitzending door de jongeren als relevant ervaren voor de verdere professionele loopbaan binnen of buiten de OS –sector?
- 4. Hebben jongeren ervaren dat de opgedane ervaringen aansluiten bij de vraag op de Nederlandse arbeidsmarkt (of juist belemmert), zowel binnen als buiten de OS-sector?
- 5. In hoeverre ambiëren jongeren bij terugkeer een OS-gerelateerde carrière?
- 6. In hoeverre gebruiken jongeren hun (werk)ervaringen/competenties, opgedaan tijdens de PJP uitzending, nog steeds bij de invulling van hun huidige functie/taken?

Doelgroep inventarisatie

In 2001 en 2002 zijn 57 jongeren via het PJP uitgezonden. Het programma hanteerde in die periode drie uitzendvormen:

- de Starter
- de Junior deskundige
- de Young Professional.

Zeven jongeren zijn als Young Professional uitgezonden. Deze uitzendvorm bestaat sinds twee jaar niet meer. Negen jongeren zijn als Starter uitgezonden en verreweg de meeste jongeren (41) zijn uitgezonden als Junior deskundige.

Deze 57 jongeren die met hun uitzending in 2001 of 2002 zijn gestart en waarvan de laatste persoon eind december 2004 vanuit het PJP is teruggekeerd, vormen de doelgroep van deze inventarisatie.

Methodes van gegevensverzameling en analyse

De dataverzameling heeft plaatsgevonden tussen augustus en december 2005. In januari tot maart 2006 heeft de uitwerking van de gegevens plaatsgevonden.

Er is gekozen voor een kwantitatieve inventarisatie (enquête; deze had ook een beperkt kwalitatief deel via open antwoordcategorieën) en een kwalitatieve inventarisatie (interview).

Op basis van de bij PSO laatst bekende adresgegevens zijn de 57 jongeren benaderd om mee te werken aan de enquête. Op verschillende manieren is getracht het respons percentage op de enquête zo groot mogelijk te maken. Recente contactgegevens zijn zoveel mogelijk ‘via via’ achterhaald. De jongeren zijn door meerdere herhalingsverzoeken aangespoord te reageren (email, telefoon, post, eventueel met check via de uitzendende organisatie). 24 personen hebben een enquête ingevuld en met zes personen is een interview gehouden. 22 personen zijn niet bereikt. Elf personen zijn wel bereikt maar hebben geen enquête geretourneerd.

De personen die een enquête hadden ingevuld zijn vervolgens gevraagd deel te nemen aan een interview. Bij deze interviews zijn de schalen van ‘wereldburgerschap en maatschappelijke betrokkenheid’ gebruikt en is een vragenlijst gehanteerd. Oorspronkelijk was het de bedoeling een workshop te houden. Door afzeggingen is deze workshop uiteindelijk niet doorgegaan en is gekozen voor een groepsinterview met vier personen en twee individuele interviews.

Bij de kwantitatieve gegevens analyse is gebruik gemaakt van Excel en het statistisch software programma SPSS.

Beperkingen van de inventarisatie

Bij deze inventarisatie is uitgegaan van de ervaringen van jongeren. Het gaat om het effect van hun uitzending. De PSO lidorganisaties zijn niet gevraagd om aanvullingen of mening.

Hoewel bij deze inventarisatie grote zorgvuldigheid is betracht, is het door de aard en opzet niet een wetenschappelijk onderzoek. Er zijn vele factoren voorstelbaar die van invloed zouden kunnen zijn op persoonlijke/professionele ontwikkeling en draagvlakvergroting voor OS. In deze inventarisatie was geen ruimte voor diepgaande analyse van alle mogelijke factoren; er is daarom gekozen om de naar verwachting belangrijkste factoren te meten.

Bij deze inventarisatie ligt de nadruk op de kwantitatieve componenten. Het bleek moeilijk om jongeren te vinden die bereid en in staat waren uitgebreid geïnterviewd te worden. Hierin speelde mee dat het voor sommigen van hen relatief lang geleden was dat zij teruggekomen waren. Bij andere jongeren speelde mee dat zij nog steeds in het buitenland verkeerden.

Voor het kwalitatief deel van de inventarisatie is gebruik gemaakt van aanvullende schriftelijke toelichtingen op de enquête van de respondenten. Er was in de enquête echter beperkt ruimte voor toelichting. Ook is voor het kwalitatieve deel gebruik gemaakt van informatie uit de zes interviews. Op de totale doelgroep van 57 personen is dit een beperkt aantal. In paragraaf 3.1 zal echter aangegeven worden dat het de resultaten toch in zekere mate representatief zijn.

Er kan betoogd worden dat de representativiteit bij deze inventarisatie een probleem is. Het is voorstelbaar dat alleen jongeren met positieve opvatting over OS of hen die nog in OS geïnteresseerd zijn, deelnemen aan deze inventarisatie. Hoewel antwoorden hierop niet met zekerheid zijn te geven, geeft paragraaf 3.1 wel aan dat de inventarisatie waarschijnlijk voldoende representatief is.

3 ONDERZOEKSBEVINDINGEN

Dit hoofdstuk beschrijft de gegevens van de doelgroep en de resultaten van de inventarisatie in chronologische volgorde. De structuur van de enquêtevragen wordt daarbij gevolgd en waar nodig aangevuld met informatie uit de interviews. De resultaten worden veelal in de vorm van tabellen weergegeven, waar mogelijk en wenselijk gevolgd door een nadere analyse. Quotes van respondenten worden in aparte kaders vermeld. Per paragraaf wordt een samenvatting gegeven.

3.1 Gegevens van de inventarisatie

In deze paragraaf worden basisgegevens van de doelgroep van de inventarisatie vermeld en wordt aangegeven in hoeverre de inventarisatie als representatief voor de hele doelgroep mag worden beschouwd. Voorts wordt de respons per organisatie en de non respons nader bekeken.

Basisgegevens?

In tabel 3.1 hieronder staan een aantal relevante gegevens over de doelgroep van de inventarisatie en van de enquête respondenten vermeld.

Tabel 3.1 Basisgegevens inventarisatie

	<i>Totale groep</i>	<i>Enquête ingevuld</i>
Aantal uitgezonden PJP jongeren met start in 2001 of 2002	57	24 (42,1%)
Gemiddelde duur uitzending via PJP ⁴	13,0 maand	14,7 maand
Gemiddelde duur totale uitzending	niet bekend	16,5 maand
Gemiddelde leeftijd bij start uitzending	26,6	26,0
Verhouding man - vrouw	15 - 42 (26%-74%)	7 - 17 (29%-71%)
Modaliteit		
- Young Professional	7 (12%)	1 (4%)
- Starter	9 (16%)	1 (4%)
- Junior Deskundige	41 (72%)	22 (92%)
Uitzendende organisaties	11	10

Representatief?

Het responspercentage van ruim 42% beschouwen we als voldoende representatief om de bevindingen bij de groep van enquête respondenten door te trekken naar de gehele groep van in 2001-2002 uitgezonden jongeren.

Deze indruk van representativiteit wordt min of meer bevestigd wanneer ook een aantal kerncijfers nader wordt bekeken. Bij de vergelijking van verschillende criteria als gemiddelde uitzendduur, de verhouding man - vrouw, gemiddelde leeftijd, de modaliteit en de vertegenwoordiging van de uitzendende organisaties, blijkt alleen de uitzendingmodaliteit behoorlijk te verschillen tussen de totale groep en de groep van enquête respondenten.

In deze inventarisatie zal vanwege het geringe aantal Starters en Young Professionals onder de enquête respondenten geen sterke conclusies over de verschillende modaliteiten getrokken kunnen worden. Temeer omdat vanaf 2003 de modaliteit 'Young Professional' is komen te vervallen en het aantal Starters relatief sterk is gestegen⁵.

Van de 24 enquête respondenten hebben zes personen een uitzending gehad die langer was dan de PJP uitzending alleen. Het betrof hier een verlenging met een reguliere uitzending en/of een voorafgaande stage of uitzending die niet onder PJP voorwaarden is geschied. Door deze verlenging is de gemiddelde uitzending 1,8 maanden langer.

Het valt op dat het aandeel van mannelijke inzetten laag is, zowel bij de totale groep als bij de enquête respondenten. Dit is niet maatgevend voor de jaren 2003 en verder. Het aandeel mannelijke inzetten is vanaf 2003 fors gestegen (2004: 44%).

⁴ Betreft gemiddelde uitzendperiode via het PJP programma zoals in PSO system staat vermeld. Het tweede cijfer is de gemiddelde totale uitzendperiode. Deze is bijvoorbeeld vooraf gegaan door een stage of verlengd met een reguliere uitzending.

⁵ Zie: 'Het PSO Youth Zone Programma.. Beleidsnotitie 2005-2010'

Respons per organisatie?

Een nadere beschouwing van de respons per organisatie is wenselijk. Tabel 3.2 geeft een overzicht.

Tabel 3.2 Respons per organisatie

<i>Nr</i>	<i>Uitzendende organisatie</i>	<i>Uitgezonden</i>	<i>Enquête respons</i>	<i>Respons percentage</i>
1	ICCO / PSA	13 p.	7 p.	54%
2	VSO	10 p.	1 p.	10%
3	CARE (+DRA)	9 p.	6 p.	67%
4	ZOA	7 p.	3 p.	43%
5	INTERSERVE	5 p.	1 p.	20%
6	CORDAID	4 p.	1 p.	25%
7	NIZA	2 p.	1 p.	50%
8	GDF (+GDF & NIZA)	2 p.	1 p.	50%
9	GZB	2 p.	0 p.	0%
10	CMC	2 p.	2 p.	100%
11	W&D	1 p.	1 p.	100%
	Totaal	57	24	42,1%

De tabel laat zien dat op één organisatie na, jongeren van alle uitzendende organisaties in het onderzoek vertegenwoordigd zijn. Bij drie organisaties is het responspercentage laag (minder dan 25%). Daar tegenover staat dat van zes organisaties het responspercentage 50% of hoger is. Het verdient aanbeveling om bij eventuele inventarisaties van jongeren die uitgezonden zijn in latere jaren te streven naar meer actieve medewerking van sommige uitzendende organisaties.

Non respons?

Het is belangrijk om na te gaan wat de redenen kunnen zijn dat jongeren niet aan deze enquête hebben deelgenomen. Van de doelgroep van 57 personen is er met 22 personen (39%) ook na herhaaldelijk en op verschillende wijze benaderen geen contact gekregen. Dit ondanks het actief betrekken van de uitzendende organisaties voor actuele contactgegevens. In de meeste gevallen bleek het niet mogelijk van de persoon actuele gegevens boven water te krijgen. Het vermoeden bestaat dat een deel van hen nog/weer in het buitenland verblijft. De resterende 11 non respondenten (19%) hebben de enquête ontvangen. Met een beperkt aantal is er wel aanvullend telefonisch of email contact geweest, maar het bleek voor de onderzoeker niet mogelijk om hen over te halen tot deelname. De argumenten van vijf personen om niet deel te nemen waren: 'geen zin om in te vullen, het is al zolang geleden', 'niet overtuigd wat mijn ervaringen bijdragen aan het onderzoek'. Eén persoon gaf aan: 'ik heb slechte ervaringen met de uitzending die ik niet meer wil oprakelen'.

Het volgende kan over onderzoeksgegevens samengevat worden:

- √ Dit onderzoek is voldoende representatief voor de situatie van de hele doelgroep;
- √ Er zijn behoorlijke verschillen in het responspercentage van de jongeren per uitzendende organisatie.

3.2 De achtergrond en verwachtingen van de jongeren

In deze paragraaf wordt aangegeven welke studies gevolgd zijn, welke ervaringen men voor de uitzending had in OS landen, wat de verwachtingen waren van de uitzending en of er relaties te leggen zijn met de gevolgde studie en eerdere ervaringen van de respondenten in een OS land. Ook komt de mate van 'wereldburgerschap' voorafgaand aan de uitzending aan bod. De paragraaf wordt afgesloten met in hoeverre verwachtingen zijn uitgekomen en of er relaties te leggen zijn met studiekeuze en eerdere OS land ervaring

Gevolgte studie?

In de inventarisatie is gevraagd naar de studie voorafgaand aan de uitzending. De eis is dat de jongeren een MBO, HBO of WO opleiding hebben. Voorts is gevraagd naar de aansluiting tussen studie en uitzending. Er is verder gevraagd naar de verwachtingen die men had over de uitzending.

In tabel 3.3 is aangegeven in hoeverre de jongeren de studie zelf typeerden als OS of internationaal / multicultureel gerelateerd.

Tabel 3.3 *Typering studie*

<i>Hoe wordt de studie getypeerd?</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Direct aan OS gerelateerd	11	46%
Internationaal en/of multicultureel	7	29%
Niet OS of internationaal en/of multicultureel	6	25%

Uit het overzicht blijkt dat het grootste deel (75%) van de uitgezonden jongeren een op uitzending gerichte opleiding gevolgd had.

De jongeren hebben een diversiteit aan studies gevolgd. Samengevoegd in vier hoofdgroepen zijn ze onder te verdelen in: OS gerichte studies (8 personen), studies gerelateerd aan tropische natuur en landbouw (5 personen), sociale studies (5 personen) en overige (6 personen).

Het is opvallend dat er geen jongeren waren die voorafgaand de uitzending als hoogst genoten opleiding een MBO studie hadden gevolgd.

Alle jongeren hadden een HBO of WO studie afgerond.

Tijd tussen afronding studie en uitzending?

In tabel 3.4 staat aangegeven welke tijd er tussen afronding van de studie en de start van de jongerenuitzending zat.

Tabel 3.4 *Tijd tussen studie en uitzending*

<i>Tijdsduur?</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Tot 6 maanden	8	33%
6-12 maanden	4	17%
12-24 maanden	5	21%
Langer dan 24 maanden	7	29%

Het is opvallend dat deze periode tussen afstuderen en uitzending bij de helft van de jongeren korter is dan een jaar. Als uitgangspunt bij het jongerenprogramma wordt gehanteerd dat de jongere tussen de één en drie jaar werkervaring heeft. Hierbij dient wel te worden aangetekend dat veel jongeren (18 jongeren, 75%) voorafgaand aan de uitzending stage ervaring hadden in OS landen. Dit is strikt genomen geen werkervaring en is dus niet meegenomen in de periode van werkervaring; toch is dit uiteraard wel relevante ervaring.

Aan uitzending voorafgaande OS land ervaring?

Naast de OS gerichtheid van de studie kan de motivatie van de jongere om in het OS veld te gaan werken worden afgeleid of men had geïnvesteerd om voorafgaand aan de jongerenuitzending ervaring op te doen in OS landen. Tabel 3.5 geeft een overzicht van deze ervaringen.

Tabel 3.5 *Ervaring in OS land*

<i>Soort ervaring in OS land</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Stage en/of (vrijwilligers) werk, eventueel ook wonen	19	79%
Alleen reizen	3	13%
Geen ervaring	2	8%

Uit de tabel blijkt dat in verreweg de meeste gevallen de jongere zich een beeld kon vormen van het werken en leven in ontwikkelingslanden. Maar liefst 18 keer (75%) betrof het een stage ervaring, vijf keer in combinatie met vrijwilligerswerk in een OS land. Eén jongere had voorafgaand aan de jongerenuitzending ervaring met betaald werk in een OS land.

Uit de beantwoording van de vraag kan worden afgeleid dat de respondenten de vraag over ‘wonen’ verschillend hebben geïnterpreteerd. Bedoeld werd om naar ‘wonen in de jeugd met ouders in OS land’ te vragen. Sommige jongeren hebben aangegeven dat ze tijdens de stage ook in een OS land gewoond hebben. In een eventuele vervolgenquête zal dit scherper moeten worden geformuleerd.

Verwachtingen PJP uitzending?

Voor een goed beeld van de impact van de uitzending op het wereldburgerschap, is het goed om zicht te hebben op de verwachtingen voorafgaand aan de uitzending. Onterechte of te hoog gespannen verwachtingen kunnen tot desillusies leiden en daarmee tot afkeer van persoonlijke en professionele ontwikkeling in de OS sector.

Vooropgesteld moet worden dat het niet eenvoudig is om zich de verwachtingen over de uitzending exact voor de geest te halen, enkele jaren na de start van hun uitzending. Toch waren alle jongeren in staat deze vraag te beantwoorden.

Een dwarsdoorsnede van de verwachtingen over de uitzending:

- *“werken in een ontwikkelingsorganisatie, werkervaring opdoen, beter zicht krijgen op de dagelijkse realiteit van de ontwikkelingsproblematiek”;*
- *“samenwerken met lokale bevolking aan onderwijsontwikkelingen”;*
- *“de kneepjes van het vak leren voor een wetenschappelijk vervolg”*
- *“een duidelijk overzicht verkrijgen van het politieke klimaat van het programmaland, de belangen, de partijen, stromingen en idealen”;*
- *“praktische oriëntatie op het werken in een OS land ten behoeve van een vervolguitzending”*
- *“projecten te managen / managementervaring opdoen”*

De quotes laten zien dat de verwachtingen divers waren. Een aantal jongeren beschouwden de uitzending als een op zichzelf staande ervaring: “Eerst maar eens kijken hoe de ervaring is, daarna zien we wel weer.” Een ander deel van de jongeren zag de jongerenuitzending als een opstapje naar een loopbaan in de OS.

Opvallend is dat twee jongeren verwachtten projecten te managen cq. managementervaring op te doen. Dit soort verwachtingen waren geen doelstelling van de jongerenuitzending. Zulke verwachtingen geeft een kans op teleurstellingen. Beide jongeren waren overigens wel van mening dat de uitzending in belangrijke mate aan de verwachtingen had voldaan. Aan andere leerverwachtingen werd blijkbaar wel voldaan.

Ondanks de persoonlijke kantjes en de diversiteit van de verwachtingen, is er toch een gemeenschappelijke noemer te herkennen. Kort samengevat is de verwachting doorgaans: ‘horizonverruiming, praktijkervaring opdoen in het werken in een OS land en de opgedane ervaringen na de jongerenuitzending gebruiken’.

Deze verwachtingen komen overeen met de doelen van het PSO Youth Zone beleid 2005-2010.

Relatie tussen verwachtingen en studiekeuze & eerdere ervaringen OS land?

De verwachtingen die de jongeren hadden met een op OS gerichte studie verschillen niet wezenlijk met de verwachtingen van de jongeren die een meer algemene studie gevolgd hebben. Beide groepen wilden vakinhoudelijke, (project-)management en persoonlijke (veld-)ervaring opdoen en willen hun steentje bijdragen aan de lokale ontwikkelingen.

Ook de verwachtingen van de vijf jongeren zonder eerder opgedane ervaring in een OS land, of alleen reiservaring verschillen niet opvallend met de verwachtingen van hen die wel woon, (vrijwilligers-)werk en/of stage ervaring hadden. Ze formuleren ongeveer dezelfde range aan verwachtingen.

Mate van wereldburgerschap voorafgaand aan uitzending?

Tijdens de interviews met zes jongeren is gevraagd zichzelf te waarderen op een schaal van wereldburgerschap gedurende verschillende periodes van hun leven. Hiertoe zijn vijf gradaties gebruikt: 'geen thema', 'interesse', 'persoonlijke verantwoordelijkheid', 'actieve betrokkenheid' en 'bevlogenheid'. In bijlage 4 is een overzicht en toelichting op deze schaal te vinden.

Tabel 3.6 geeft de waardering aan die jongeren zichzelf geven over de mate van hun wereldburgerschap in verschillende levensfasen voorafgaand aan de uitzending.

Tabel 3.6 *Mate van wereldburgerschap*

<i>Leeftijd</i>	<i>Waardering op schaal wereldburgerschap</i>	
0 – 12 jaar	Schaal 1: Geen thema / neutraal Schaal 2: Interesse Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid	1 persoon 4 personen. 1 persoon
13 – 21 jaar	Schaal 2: Interesse Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid Schaal 4: Actieve betrokkenheid	3 personen 1 persoon 2 personen
22 – start uitzending	Schaal 2: Interesse Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid Schaal 4: Actieve betrokkenheid Schaal 5: Bevlogenheid	2 personen 1 persoon 1 persoon 2 personen

Vijf van de zes geïnterviewde jongeren gaven aan dat ze in de kinderjaren via de ouders en omgeving een besef, interesse en een zekere mate van betrokkenheid bij sociale vraagstukken (waaronder armoede in de wereld) hebben meegekregen. De jongeren volgen hierbij een te verwachten lijn: in de periode van het kind zijn is er een interesse, vervolgens iets meer een gevoel van persoonlijke verantwoordelijkheid in de fase van puberteit en jong volwassenheid. Tijdens de studie en de periode tussen studie en uitzending neigt men meer richting actieve betrokkenheid.

Valt met bovenstaande de onderzoeksresultaten van het Radboud onderzoek⁶, kort weergegeven in een IS essay⁷, te bevestigen dat voor OS werkzame jongeren 'maatschappelijke betrokkenheid met de paplepel is ingegoten'? Hoewel wellicht niet zo sterk, onderschrijven de bevindingen van deze inventarisatie de richting van de resultaten van het Radboud onderzoek. Er kan gesteld worden dat het PJP geen 'nieuwe doelgroep voor OS heeft geworven'. Wellicht dat een dergelijk nieuwe doelgroep wel in latere fasen van het PJP is aangeboord; daarin hebben Jongeren Uitwisselingen en uitzendingen van Starters namelijk een meer prominente rol. Mocht later een effectonderzoek van de groep van teruggekeerde jongeren in 2003-2005 worden gehouden, dan is het interessant om na te gaan of die nieuwe doelgroep wel is aangeboord.

In dit verband is het wellicht interessant het jongerenprogramma van Xplore⁸ te vermelden. Dit programma is gericht op uitwisselingen en stage lopen in OS landen. De kans op aanboren van een doelgroep die niet van jongs af aan 'maatschappelijk / OS gericht is', is daarbij groter.

Verwachtingen uitgekomen?

Waren de verwachtingen van de jongeren over de opbrengst van de uitzending reëel en zijn de verwachtingen uitgekomen? Tabel 3.7 geeft weer in hoeverre de uitzending aan de verwachtingen heeft voldaan.

⁶ Grensverleggende jongeren: *Je bent jong en je doet wat! Een onderzoek onder jongeren die voor een project of stage naar een ontwikkelingsland gaan of zijn geweest.* CIDIN, juli 2005

⁷ Geen woorden maar daden. *Essay in IS 02-2006.* Lau Schulpen, CIDIN, maart 2006.

⁸ Zie voor meer informatie: www.xplore.nl

Tabel 3.7 Verwachting uitzending

<i>Uitzending aan verwachting voldaan?</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Helemaal	5	21%
In belangrijke mate	13	54%
In beperkte mate	4	17%
Nee	2	8%

Het is opvallend dat de meeste jongeren vinden dat de uitzending in belangrijke mate of helemaal aan de verwachtingen heeft voldaan. Men heeft leerervaringen opgedaan. Dit wil echter niet zeggen dat men geen moeizame ervaringen of twijfels achter de rug heeft. Meerdere jongeren geven aan te beseffen dat de jongerenuitzending beperkingen heeft en dat daarbij de eigen rol in het programma vaak beperkt is. Deze ervaringen passen overigens binnen de lijn van het PJP.

Onderstaande quotes zijn illustratief voor de doorgaans uitgekomen verwachtingen:

- *“door de uitzending heb ik veel geleerd over de realiteit van ontwikkelingswerk, inclusief de beperkingen, frustraties en de grote vrijheid”*
- *“ik heb gewerkt binnen een zeer boeiende dynamische jonge organisatie, waardoor ik veel heb kunnen leren op mijn vak en projectmatig werken”.*

Enkele voorbeelden van uitzendingen die beperkt of niet aan de verwachtingen hebben voldaan:

- *‘de organisatie bleek andere verwachtingen te hebben van mijn werkzaamheden. Op ideologisch gebied botste mijn visie met die van de coordinator’;*
- *“ik heb niet zoveel van mijn opgedane vakkennis kunnen toepassen maar wel veel geleerd op interpersoonlijk gebied”;*
- *“er was onvoldoende organisatie van het uitzending- en terugkeerproces”.*

Zoals eerder aangegeven, waren de jongeren doorgaans positief over de uitzending en kwamen verwachtingen geheel of grotendeels uit.

Relatie tussen uitgekomen verwachtingen en studiekeuze & eerdere ervaringen OS land?

Is er een relatie tussen de verwachtingen over de jongerenuitzending en de opleiding en/of de mate waarin men eerdere ervaringen in OS landen had opgedaan? Kan de vooronderstelling stand houden dat een uitgebreidere voorafgaande ervaring of een op OS gerichte studie tot een meer vervulde (en daardoor realistische) verwachting leiden? Is het geslacht van de jongere daarop van invloed? Uit het onderzoek kan deze conclusie niet getrokken worden.

Van de elf jongeren die hun studie geheel gericht beschouwden op het werken in een OS land vond één jongere dat de verwachting geheel was uitgekomen, zes jongeren dat dit in belangrijke mate het geval was, drie in beperkte mate en één niet het geval. Deze verhouding is min of meer terug te vinden bij hen die een internationale en/of multicultureel georiënteerde studie volgden of geen OS of internationaal en/of multicultureel gerichte studie.

Ook is er geen duidelijke samenhang tussen de mate waarin eerdere ervaringen in OS landen zijn opgedaan en de mate waarin de verwachtingen van de uitzending zijn uitgekomen. De vijf jongeren die geen eerdere ervaringen in een OS land hadden opgedaan of alleen gereisd hadden, hadden min of meer dezelfde variatie in uitgekomen verwachtingen t.o.v. diegenen die stage ervaring hebben en in een OS land gewoond hebben.

Relatie tussen uitgekomen verwachtingen en geslacht?

De zeven mannelijke respondenten verschillen niet wezenlijk in de mate waarin hun verwachtingen over de uitzending zijn uitgekomen dan de vrouwelijke respondenten. Voor zover er verschil is, zijn de mannen iets positiever.

Relatie tussen uitgekomen verwachtingen en uitzendende organisatie?

Bij de jongeren die de enquête hebben ingevuld is er enig verband tussen de mate waarin verwachtingen zijn uitgekomen en de uitzendende organisatie.

Bij één organisatie valt het op dat teruggekeerde jongeren gemiddeld minder positief zijn. Eén jonger vond dat er “tijdens de uitzending niets te doen en te leren viel (onderbenutting) en dat vanuit de uitzendende organisatie geen gehoor gegeven werd om aan verbetering bij te dragen”. De andere jongere was van mening “wel veel geleerd te hebben, maar dat de begeleiding voor, tijdens en na de uitzending onvoldoende was”. Het is aan te bevelen dat PSO deze feedback opneemt met de betrokken organisatie.

Bij een andere organisatie waren de uitgezonden jongeren op één jongere na helemaal of in belangrijke mate tevreden over in hoeverre de uitzending aan de verwachtingen voldeed.

Samenvatting van de achtergrond van de jongeren en hun verwachtingen over de jongerenuitzending:

- √ De meerderheid van de jongeren heeft een studie gevolgd die OS of internationaal/multicultureel gericht is;
- √ Er waren geen jongeren die een MBO studie gevolgd hadden;
- √ Bij de helft van de jongeren was de periode tussen afstuderen en uitzending korter dan een jaar;
- √ Verreweg de meeste jongeren hadden ervaring in een OS land voorafgaand aan de uitzending. Vooral het hoge aantal jongeren dat stage had gelopen in een OS land valt op;
- √ Doorgaans verwachtte men van de jongerenuitzending: horizonverruiming, opdoen van praktijkervaring in een OS land en de opgedane ervaringen na de jongerenuitzending gebruiken. Deze verwachtingen komen overeen met de doelstellingen zoals geformuleerd voor het PSO Youth Zone programma;
- √ Er blijkt geen directe relatie te zijn tussen de vooropleiding of voorafgaande OS ervaringen (stage, vrijwilligerswerk, reizen of geen ervaring) en de verwachtingen van de jongeren-uitzending;
- √ De meeste geïnterviewde jongeren hebben van huis uit interesse meegekregen in maatschappelijke / OS vraagstukken. Deze interesse neemt gemiddeld toe tot een gevoel van persoonlijke verantwoordelijkheid of zelfs tot actieve betrokkenheid en bevoegenheid in de periode vlak voor de uitzending. Deze jongere volgt in veel gevallen ook een OS gerelateerde studie;
- √ Het PJP lijkt niet een nieuwe doelgroep aangeboord te hebben van jongeren die niet van huis uit geïnteresseerd zijn in OS / maatschappelijke vraagstukken;
- √ Voor het grootste gedeelte van de jongeren heeft de uitzending helemaal of voor een belangrijk deel aan de verwachtingen voldaan;
- √ In hoeverre verwachtingen over de uitzending zijn uitgekomen is niet wezenlijk afhankelijk van de vooropleiding, voorafgaande OS ervaring en geslacht.
- √ Er is enig verband tussen de uitzendende organisatie en de mate waarin verwachtingen van de jongerenuitzending zijn uitgekomen.

3.3 Ervaringen (direct) na jongerenuitzending

In deze paragraaf wordt weergegeven welke professionele stappen de jongere (direct) na de terugkeer van de uitzending heeft genomen, of er bij het vinden van werk ondersteuning is verleend, contacten zijn versterkt en jongeren zijn ingezet voor draagvlakversterkende activiteiten.

Werkloosheid na terugkeer?

In de enquête is gevraagd naar de werkloosheidsperiode voordat de jongeren een baan in de gewenste professionele richting gevonden hadden (‘ tijdelijke bijbaantjes’ werden niet onder de gewenste professionele richting geschaard). In tabel 3.8 staat vermeld of men een werkloosheidsperiode na terugkeer heeft gekend en zo ja, welke duur vermeld.

Tabel 3.8 Werkloosheidsduur na uitzending.

<i>Werkloos en eventuele duur</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Geen	11	46%
1-3 maand	8	33%
3-6 maand	0	0%
6-12 maand	3	13%
Langer dan 12 maanden	2	8%

Van de uitgezonden jongeren heeft 79% géén of slechts een korte werkloosheidsperiode gekend. Dat mag als een goede score beschouwd worden. Toch was het niet alleen maar rooskleurig. Vijf jongeren hadden een werkloosheidsperiode van zes maanden of langer gehad voordat ze de gewenste baan vonden waarin een beroep werd gedaan op hun professionele kwaliteiten. Op het moment van invullen van de enquête hadden twee personen geen baan, waarvan één bijna een jaar werkzoekend was na de (jongeren, vervolgens reguliere) uitzending.

Het is in dit verband het vermelden waard dat de eerste jongeren uit het onderzoek al in 2001 terugkeerden en de laatste jongere pas in 2005. Er kan voorzichtig geconstateerd worden dat de meeste van de recent (eind 2003, 2004, 2005) teruggekeerde jongeren ofwel geen of slechts een korte werkloosheidsperiode kenden. De jongeren die eerder terugkeerden waren gemiddeld iets langer werkzoekend. De recent teruggekeerde jongeren gaven doorgaans ook meer aan dat de uitzendende organisatie (goed) geholpen had bij het vinden van een geschikte betaalde baan dan zij die terugkeerden in 2001, 2002 of de eerste helft van 2003. Het lijkt er dus op dat de organisaties de laatste jaren meer aandacht besteden aan de follow-up van jongeren na de uitzending.

Verband tussen werkloosheidsperiode en andere factoren?

Zijn er verbanden te leggen tussen de lengte van de werkloosheidsperiode en de vooropleiding, de lengte van de uitzending en/of uitzendende organisaties?

De lengte van uitzending blijkt volgens de gegevens van dit onderzoek beperkt verband te hebben met een eventuele lengte van de werkloosheidsperiode voor een gewenste functie. Drie personen die een relatief korte uitzending achter de rug hebben (ca. 6 maanden), gaven wel aan dat het moeilijk was om op basis van jongeren uitzending ervaring voortkomend uit de jongerenuitzending een passende functie in OS te vinden. Het is echter niet zo dat alle relatief korte uitzendingen leidden tot moeilijkheden met het vinden van een baan.

Het valt op dat zes van de acht personen die een specifiek op OS gerichte studie hebben gevolgd geen werkloosheidsperiode voor een gewenste baan na de uitzending hebben gekend en een zevende persoon slechts een korte periode. Ook vier van de vijf personen die een opleiding hebben gevolgd gericht op tropische landbouw / natuurbeheer hebben na afloop geen werkloosheidsperiode gekend. Voor de andere studierichtingen is deze periode doorgaans langer geweest.

Voor wat betreft de uitzendende organisaties ontstaat op basis van dit onderzoek de indruk dat de jongeren die uitgezonden zijn via kleinere en/of christelijke organisaties doorgaans geen of een kortere werkloosheidsperiode kenden. Ook heeft de jongere bij deze organisaties vaker een aaneengesloten reguliere uitzending gehad, waardoor de jongere waarschijnlijk een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt had.

Welke baan na terugkeer?

Ten tijde van de terugkeer na de uitzending was de meerderheid van de teruggekeerde jongeren weer op zoek naar een baan in de OS sector. Tabel 3.9 laat dat zien.

Tabel 3.9 Baan in OS?

<i>Gewenste baan gerelateerd aan OS?</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Ja	15	63%
Nee, maar wel op gebied van sociale vraagstukken/armoedebestrijding in NL	3	13%
Nee	5	20%
Zowel binnen als buiten OS	1	4%

De volgende redenen werden gegeven door de vijf personen die (direct) na de uitzending niet meer op zoek waren naar een baan in de OS:

- Twee jongeren wilden een korte tijd in Nederland blijven om vervolgens beiden weer voor langere tijd naar het buitenland te gaan.
Eén van hen gebruikte de tijd in Nederland om te studeren. De andere wilde de band met Nederland en de beroepsvaardigheid in Nederland niet verliezen en koos tijdelijk voor een niet-OS baan in Nederland;
- Eén jongere kreeg gezinsuitbreiding en schoof het perspectief voor een baan in de OS op de langere baan;
- Eén jongere ging werken in de culturele sector waar ze o.a. evenementen met programmering van wereldmuziek organiseert;
- Eén jongere heeft een baan als journalist in Nederland gevonden en heeft ook nog in het buitenland gewerkt (niet OS land), maar zou graag als journalist in een OS land willen werken. Het bleek echter dat direct na de uitzending maar ook nu de kans op een betaalde baan in die richting gering is.

Hulp gehad bij zoeken baan?

Heeft de jongere de gewenste betaalde baan zelfstandig gevonden of is de uitzendende organisatie nog behulpzaam geweest bij het vinden van een betaalde baan? Tabel 3.10 geeft een overzicht.

Tabel 3.10 Hulp gehad?

<i>Uitzendende organisatie geholpen bij het vinden van de gewenste baan?</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Ja, in belangrijke mate	6	25%
Ja, in zekere mate	3	12%
Nee	15	63%

Valt er iets te zeggen over de situatie van de negen personen die hulp hebben gehad bij het vinden van een baan?

Er waren zes jongeren bij wie de jongerenuitzending is voortgezet in een reguliere uitzending. Deze jongeren vonden ook dat de uitzendende organisatie hen in belangrijke mate had geholpen bij het vinden van de gewenste baan. Deze zes jongeren met een reguliere vervolguitzending vormen 25% van de respondenten en is een relatief hoog percentage. Opvallend daarbij is dat vijf van de zes jongeren van het mannelijk geslacht zijn. Te meer wanneer in acht genomen wordt dat er maar zeven mannen aan deze enquête hebben deelgenomen. Een goede verklaring hiervoor valt op basis van de onderzoeksgegevens niet te geven. Ook valt op dat bij alle drie de ZOA uitgezondenen het contract verlengd is naar een regulier contract.

Van de drie personen bij wie de uitzendende organisatie in zekere mate had geholpen bij het vinden van een baan gaven er twee aan dat ze intern met succes hadden gesolliciteerd op een functie op het hoofdkantoor. Eén gaf aan dat de uitzendende organisatie in het informele circuit genoemd had dat de jongere beschikbaar was.

Mogelijkheid tot versterken contacten?

Uit de interviews met de zes jongeren kwam naar voren dat er meer behoefte bestond aan contacten met de organisatie en mede uitgezondenen dan tot dan toe gerealiseerd was. Deze contacten helpen met het delen van ervaringen, vergroot de relevante netwerken en kan tot tips leiden voor het vinden van vacatures en potentiële werkgevers. Het groepsinterview bij deze inventarisatie bleek als zodanig goed te werken. Voor deze jongeren bleek de drempel naar het 'Jong OS netwerk' te groot. De

jongeren geven aan meer te verwachten van de uitzendende organisatie. PSO zou hierin kunnen faciliteren. Deze suggesties kunnen als aanbeveling worden meegenomen. Ook waren de geïnterviewde jongeren van mening dat de organisaties veel meer gebruik zouden kunnen maken van de jongeren na hun uitzending voor bijvoorbeeld voorlichtingsactiviteiten. Dit is tegelijkertijd ook nuttig voor het eigen netwerk (cq. voor het vinden van een baan). De jongeren ondersteunen ook het idee van ‘verplichte’ nieuwsbrieven of andere methoden om veel mensen in Nederland te interesseren voor wat er in OS omgaat. Op deze wijze kan bijgedragen worden aan het verhogen van het draagvlak voor OS.

Samenvatting van de ervaringen (direct) na de jongerenuitzending:

- √ Verreweg de meeste jongeren blijven geïnteresseerd in een (loop)baan in de OS of verwante sectoren;
- √ De meeste jongeren bleken na afloop van de uitzending relatief snel in staat de door hen gewenste functie te vinden;
- √ De organisaties besteden de laatste jaren meer aandacht aan de follow-up van jongeren na de uitzending;
- √ Jongeren willen een sterkere band met de organisatie na de uitzending houden. Ondanks de toegenomen aandacht vanuit de organisaties voor follow-up kunnen jongeren meer ingezet worden voor OS draagvlak versterkende activiteiten;
- √ Zes jongeren (25%) hebben de jongerenuitzending vervolgd met een reguliere uitzending. Vijf van hen waren van het mannelijk geslacht.

3.4 Loopbaan na jongerenuitzending

In deze paragraaf wordt beschreven welke periode verstreken is na beëindiging van de jongerenuitzending, óf men nog in het buitenland werkzaam is en in welke rol. Ook komt aan bod hoeveel banen men na de jongerenuitzending heeft gehad en welke waardering men zichzelf geeft als wereldburger tijdens en na de uitzending.

Algemeen

Op het moment van invullen van de enquête was gemiddeld 28 maanden verstreken sinds de afronding van de jongerenuitzending. Bij het invullen van de enquête varieerde de periode van de langst geleden en meest recent beëindigde jongerenuitzending tussen 50 en 9 maanden. De helft van de jongeren had de jongerenuitzending tussen 20 en 37 maanden vóór het invullen van de enquête afgesloten.

Nog in buitenland werkzaam geweest?

Zijn de jongeren na afloop van de jongerenuitzending nog in het buitenland werkzaam geweest? Tabel 3.11 laat zien óf men in het buitenland heeft gewerkt en zo ja, in welke rol men gewerkt heeft.

Tabel 3.11 Na afloop nog in buitenland gewerkt?

<i>Buitenland gewerkt?</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Nee	9	38%
Ja, in een (regulier) OS programma	12	50%
Ja, in OS land in bedrijfsleven	1	4%
Ja, in OS land als (semi)vrijwilliger	1	4%
Ja, maar niet OS land	1	4%

Van de negen personen die na afloop van de jongerenuitzending niet meer in het buitenland gewerkt hebben, zijn vijf personen ten tijde van het invullen van de enquête wel in de OS sector werkzaam. Dit betreft een (tijdelijke) baan op het hoofdkantoor van de uitzendende of andere OS organisatie. Daarnaast zijn twee jongeren werkzaam in een enigszins aan OS gerelateerde sector (asielzoekers en evenementen van o.a. wereldmuziek) en zijn drie jongeren nu in een andere functie/sector werkzaam (officiemanager bij de GGZ en decaan en onderwijskundig adviseur op een school).

Van de twaalf personen die na beëindiging van de jongerenuitzending wel in een OS land / programma werkzaam waren (geweest), was dat bij zeven jongeren (58%) via dezelfde organisatie als waarmee ze

uitgezonden waren met het jongerenprogramma (drie maal via ZOA, de rest verdeeld over de organisaties). Bij drie jongeren betrof het een uitzending via een andere organisatie. Twee jongeren hadden een OS positie in Nederland waarvoor ze af en toe in een OS land werkzaam waren.

Op het moment van invullen van de enquête waren negen van de 24 jongeren (38%) werkzaam in het buitenland.

Aantal banen?

Het aantal betaalde banen/werkopdrachten die de jongeren hebben gehad in de gewenste professionele richting na de uitzending staat vermeld in tabel 3.12.

Tabel 3.12 Aantal banen / opdrachten in gewenste richting

Banen / opdrachten	Aantal	Percentage
Geen	4	17%
1	13	54%
2	3	12%
3	4	17%

Er waren vier personen die aangaven na terugkeer van de uitzending geen baan te hebben gevonden in de gewenste richting. Eén van hen was ten tijde van het invullen van de enquête al bijna een jaar werkloos, maar had wel aansluitend aan de jongerenuitzending een reguliere uitzending gehad. De drie anderen hebben na afloop van de jongerenuitzending wel banen (gehad) van een professioneel niveau (journalist, opvangmedewerker asielzoekers en vestigingsmanager internationale jongerenorganisatie). Ze waren overigens nu wederom of nog steeds op zoek naar een functie die in de OS sector cq. in een OS land ligt. Naast deze vier jongeren waren nog twee andere jongeren (opnieuw) op zoek naar een baan in de OS sector; beiden wegens de beëindiging van hun tijdelijke werkzaamheden/contract

Van de twintig jongeren die één of meerdere functies in de gewenste richting hadden (gehad), waren ten tijde van het invullen van de enquête vijftien jongeren werkzaam in de OS sector. Daarnaast had één persoon wegens persoonlijke omstandigheden nu geen baan, maar had sinds de afloop van het jongerencontract wel twee functies in de OS sector gehad. De andere vier personen hadden een baan in Nederland, waarvan drie niets met OS te maken hadden.

Mate van wereldburgerschap tijdens en na de uitzending?

In paragraaf 3.2 (tabel 3.6) was aangegeven hoe de interviewde jongeren zichzelf waardeerden op de schaal van wereldburgerschap vóór uitzending. Hoe waardeerden deze jongeren zich op deze schaal tijdens, vlak na en langere tijd na de uitzending? Hadden ze ook is verwachtingen over de mate van hun wereldburgerschap voor de (nabije) toekomst? Tabel 3.13 geeft inzicht.

Tabel 3.13 Mate van wereldburgerschap

Leeftijd fase	Waardering op schaal wereldburgerschap	
Tijdens uitzending	Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid	1/2 personen ⁹
	Schaal 4: Actieve betrokkenheid	1/2 personen
	Schaal 5: Bevlogenheid	3 personen
Vlak na uitzending	Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid	1 persoon
	Schaal 4: Actieve betrokkenheid	2 personen
	Schaal 5: Bevlogenheid	3 personen
Nu	Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid	2/3 personen
	Schaal 4: Actieve betrokkenheid	1/2 personen
	Schaal 5: Bevlogenheid	2 personen
(Nabije) toekomst	Schaal 3: Persoonlijke verantwoordelijkheid	1/2 personen
	Schaal 4: Actieve betrokkenheid	3/5 personen
	Schaal 5: Bevlogenheid	0/1 persoon

⁹ wanneer twee cijfers vermeld staan, gaven de jongeren aan geen keuze te kunnen maken tussen tweegradaties. Beide gradaties zijn dan vermeld.

Bovenstaande tabel laat zien dat de geïnterviewde jongeren zichzelf hoog inschatten op de schaal van wereldburgerschap. De te verwachten lijn van vóór de uitzending uit paragraaf 3.2 wordt daarmee voortgezet. De jongeren geven aan dat de activiteiten en gevoel behorend bij het wereldburgerschap niet ophoudt bij de periode tijdens en vlak na de uitzending. Men probeert nu én in de (nabije) toekomst vorm te geven aan het wereldburgerschap. In die zin zorgt de jongerenuitzending voor verdieping en consolidatie van het wereldburgerschap en niet voor een ommekeer. Ook uit de toelichtingen van de jongeren die alleen de enquête hebben ingevuld, komt hetzelfde beeld van geconsolideerd wereldburgerschap naar voren.

In de paragrafen 3.5 en 3.6 wordt nader ingegaan op de wijze waarop de OS veldervaring concreet invloed uitoefent op het professionele en sociale leven.

Samenvatting over de loopbaan na de jongerenuitzending:

- √ Meer dan de helft van de jongeren heeft na afloop van de jongerenuitzending in een OS land gewerkt;
- √ Ruim 60% van de jongeren is / werkt momenteel in Nederland;
- √ Het grootste deel van de jongeren werkt momenteel in de OS sector (OS land of Nederland);
- √ De jongerenuitzending draagt zorg voor verdieping én consolidatie van het wereldburgerschap, niet zozeer voor een ommekeer. De mate van wereldburgerschap is relatief hoog tijdens en vlak na de uitzending en blijft bestendig aanwezig nadat de uitzending.

3.5 Invloed jongerenuitzending op het professionele leven

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de jongerenuitzending de mening over OS heeft beïnvloed, wat de invloed is van de uitzending is op het vervullen van de huidige baan en hoe relevant de tijdens de uitzending opgedane kennis en ervaring wordt beleefd.

Heeft jongerenuitzending mening over OS beïnvloed?

Tijdens de jongerenuitzending hebben de jongeren doorgaans leerervaringen opgedaan en kunnen bijdragen aan ontwikkelingen van het programma in het OS land. In paragraaf 3.2 was aangegeven in hoeverre de jongerenuitzending de voorafgaande verwachtingen had doen uitkomen. Maar hoe heeft de jongerenuitzending de mening over OS beïnvloed?

Tabel 3.14 laat zien welke invloed de jongerenuitzending op de mening over OS heeft gehad.

Tabel 3.14 Invloed op mening over OS

<i>Mening</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Positief	7	29%
Gematigd positief	8	33%
Neutraal	2	8%
Gematigd negatief	5	21%
Negatief	1	4%
Geen antwoord	1	4%

Meer dan de helft (62%) van de respondenten geeft aan dat de jongerenuitzending een positief of gematigd positieve invloed heeft gehad op de meningsvorming over OS. Toch blijft er op dit punt een wat verdeelde indruk van de jongeren achter.

Hieronder de toelichting van de desbetreffende jongeren:

De invloed van de jongerenuitzending op mijn mening over OS was negatief of gematigd negatief omdat:

- *Ik heb vooral geleerd hoe dingen niet moeten, en doe mijn best de geziene fouten te voorkomen;*
- *De uitzending was te kort en te weinig inhoudsvol om meerwaarde te kunnen hebben; ik voel me echter nog steeds betrokken bij OS;*
- *Op zich wel veel geleerd, maar de begeleiding was onvoldoende;*
- *De organisatie had andere verwachtingen dan ik, dat botste;*
- *Ik wil wel graag in OS werken, maar met mijn vak is dat moeilijk.*

Uit het commentaar kan worden afgeleid dat er met name organisatorische redenen worden genoemd voor de (gematigd) negatieve invloed van de jongerenuitzending op het algemeen beeld van OS. Niet zozeer dat men is gaan twijfelen over OS an sich of de meerwaarde van OS activiteiten.

Verband tussen negatievere mening over OS en diverse factoren?

Zijn er verbanden te trekken tussen een wat negatievere mening over OS met de lengte van uitzending of andere factoren?

Het valt op dat zij die een wat negatievere opvatting over de invloed van de jongerenuitzending hadden de jongerenuitzending allen in 2001, 2002 en eerste helft 2003 hebben afgerond. Wellicht dat recentere ontwikkelingen in het programma (meer ondersteuning, meer organisatorische inbedding) hieraan heeft meegeholpen. Of deze constatering is doorgezet bij recentere jongerenuitzendingen, zal uit aanvullend onderzoek moeten blijken.

Het is niet verwonderlijk dat van de zes jongeren die een (gematigd) negatieve invloed van de uitzending op de mening over OS benoemden, er ook twee zijn van één organisatie die teleurgesteld waren over de onvervulde verwachtingen van de uitzending (zie de constatering in paragraaf 3.2).

Invloed jongerenuitzending op invulling huidige baan?

Voor de meting van het effect van de jongerenuitzending, is de vraag over de invloed van de uitzending op de invulling van de huidige baan (gemiddeld iets meer dan twee jaar na de afronding van de jongerenuitzending) natuurlijk van groot belang. Tabel 3.15 geeft helderheid.

Tabel 3.15 Invloed op invulling baan

<i>Mening</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Van doorslaggevende invloed	3	12%
Van belangrijke invloed	16	67%
Van beperkte invloed	4	17%
Geen invloed	1	4%

De ruime meerderheid (79%) van de jongeren is van mening dat de uitzending een belangrijke of doorslaggevende invloed heeft op hoe de huidige baan wordt ingevuld. Met andere woorden: het effect van de uitzending is groot op hoe er nu gewerkt wordt.

Voor zover de invloed beperkt of afwezig is geweest, heeft dat vooral te maken met het niet hebben van een baan (1x), de huidige werkzaamheden buiten de OS waarvoor de impact van de uitzending beperkt is (3x) en de minder gewaardeerde uitzending (1x).

Ook zij die ten tijde van het invullen van de enquête niet in de OS sector werkzaam waren, gaven aan dat de invloed van de uitzending op de huidige baan groot was. De invloed werd niet wezenlijk anders ingeschat dan voor hen die op het moment van invullen in de OS sector werkzaam waren.

Welke relevantie heeft opgedane kennis en vaardigheden?

Voor de meting van het effect van de uitzending op de professionele loopbaan is niet alleen van belang hoe de huidige baan wordt ingevuld maar ook in hoeverre de jongeren vinden dat opgedane kennis en ervaring relevant is voor de verdere loopbaan. Hierbij kan de loopbaan binnen en buiten de OS onderscheiden worden, voor zover dit van toepassing is. Tabel 3.16 laat het resultaat zien:

Tabel 3.16 Relevantie opgedane kennis en vaardigheden op baan

Relevantie kennis & vaardigheden - Binnen OS	Aantal	Percentage
Helemaal	10	42%
In belangrijke mate	6	25%
In beperkte mate	3	12%
Helemaal niet	0	0%
N.v.t. / geen antwoord	5	21%
Relevantie kennis & vaardigheden - Buiten OS	Aantal	Percentage
Helemaal	3	12%
In belangrijke mate	4	17%
In beperkte mate	8	34%
Helemaal niet	0	0%
N.v.t. / geen antwoord	9	37%

Het is niet verwonderlijk dat de relevantie van opgedane kennis en ervaring binnen de OS als hoger wordt ingeschat, maar dat ongeveer de helft van de enquête respondenten die deze vraag invulden de relevantie voor buiten de OS in belangrijke mate of helemaal relevant vinden is wel opmerkelijk. Dit doet sterk vermoeden dat het leereffect niet alleen vakmatig is maar ook competenties versterkt op gebied van samenwerken, inschattingsvermogen, probleemoplossing en dergelijke. De toelichtingen op de waardering van opgedane kennis en ervaring geven dit aan:

De kennis & vaardigheden die ik heb opgedaan tijdens mijn uitzending zijn relevant voor mijn loopbaan omdat:

- *Ik meer "levenswijsheid" heb opgedaan, daardoor meer oog voor (culturele) verhoudingen;*
- *Ik nu meer realiteitszin heb;*
- *Nu projectvoorstellen kan verzorgen, meer managementvaardigheden heb e.d.;*
- *In mijn huidige baan ik als stabiele persoon betrokken ben bij werken binnen spanningen;*
- *Het me de praktijk van het OS werk aan de basis heeft geleerd...;*
- *Ik met name algemene vaardigheden in omgang met mensen en adviesvaardigheden heb gekregen.*

Ook bij deze vraag geldt weer dat zij die een minder goede jongerenuitzending en begeleiding hebben opgedaan, de relevantie van opgedane kennis en ervaring minder hoog inschatten.

Samenvatting van de invloed van de jongerenuitzending op de professionele loopbaan:

- √ Hoewel de jongeren voor het merendeel van mening waren dat de uitzending hun mening over OS positief had beïnvloed, waren er toch een aantal die vanwege organisatorische problemen rond de uitzending een minder positief beeld hadden. Dit gold vooral voor hen die in de beginperiode van het PJP waren teruggekeerd;
- √ De ruime meerderheid van de jongeren die binnen én buiten OS werken vindt dat het effect van de uitzending groot is op hoe de huidige baan wordt ingevuld.
- √ Een ruime meerderheid van de jongeren vindt de tijdens de jongerenuitzending opgedane kennis en vaardigheden helemaal of in belangrijke mate relevant voor de professionele loopbaan in de OS. Voor hen die een (loop-)baan buiten de OS hebben, geldt deze grote mate van relevantie voor bijna de helft van de jongeren.
- √ Het leereffect van de jongerenuitzending is niet alleen vakmatig maar versterkt ook competenties op gebied van samenwerken, inschattingsvermogen, probleemoplossing en dergelijke

3.6 Invloed jongerenuitzending op het persoonlijk leven

In deze paragraaf komt de invloed van de jongerenuitzending op het persoonlijk leven aan bod: op welk gebied OS gerelateerde en sociaal-maatschappelijke vraagstukken in het dagelijkse sociale leven een rol spelen en in hoeverre dit is veranderd als gevolg van de uitzending.

Welke rol hebben OS / sociaal maatschappelijke vraagstukken in persoonlijk leven?

De jongere kan tijdens en na de uitzending via de professionele loopbaan maar ook via het dagelijkse sociale leven verbondenheid uitdrukken voor OS en/of sociaal maatschappelijke vraagstukken. Indirect draagt de jongere dan bij aan draagvlakversterking voor OS. De verbondenheid kan op verschillende manieren tot uitdrukking komen: door vrijwilligersactiviteiten, door deelname aan debatten en het geven van voorlichting. Maar de verbondenheid kan ook meer op de eigen ontwikkeling gericht zijn door OS lidmaatschappen, door te reizen naar OS landen en daarover in de vriendenkring te praten/discussiëren etc.

Tabel 3.17 laat zien hoe de jongeren hun verbondenheid met OS / sociaal maatschappelijke vraagstukken vormgeven door middel van kennis, houding en gedrag bij hun omgeving.

Tabel 3.17 Verbondenheid OS / sociaal maatschappelijke vraagstukken

<i>Activiteit / Bijdrage</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage van totaal</i>
Actieve ondersteuning kwetsbare groepen (bv. via vrijwilligerswerk)	4	17%
Voordrachten / presentaties	9	38%
Debatten OS / globalisering	6	25%
Persoonlijke website	3	8%
Lidmaatschap OS vakblad	14	58%
Lidmaatschap/donor OS organisatie	10	42%
Reizen OS landen	13	54%
Vriendenkring / netwerk OS	17	71%

Aanvullend op de tabel noemen twee jongeren als andere activiteiten die verbondenheid met OS versterken:

- bezig met PhD inzake OS, woonachtig en relatie ontwikkeld in OS land
- wonend in OS land(en)

Ter aanvulling op bovenstaande tabel, wordt in tabel 3.18 een overzicht gegeven van de hoeveelheid OS / sociaal maatschappelijke items waarbij de jongere zichzelf actief achtte:

Tabel 3.18 Aantal items van sociale OS / maatschappelijke activiteit

0 items	1 items	2 items	3 items	4 items	5 items	6 items
2 jong.	2 jong.	5 jong.	4 jong.	5 jong.	4 jong.	2 jong.

Valt uit bovenstaande een conclusie te trekken?

De indruk bestaat dat nogal wat jongeren die een jongerenuitzending hebben meegemaakt redelijk actief zijn op sociaal maatschappelijk / OS gebied. Het is niet verwonderlijk dat het hebben van een netwerk en/of vriendenkring binnen OS daar bovengaan steekt. Doordat de jongere in het veld intensieve ervaringen meemaakt die niet altijd met in Nederland verblijvende mensen gedeeld kunnen worden, is een vriendenkring van gelijkgezinden aantrekkelijk ('ons kent ons'). Ook reizen naar OS landen en het abonnement op een OS vakblad zijn activiteiten die door meer dan 50% van de jongeren aangegeven worden. De indruk van 'praktisch idealisme' blijft achter: de OS/maatschappelijke bijdrage is een leefwijze die leuk moet blijven en moet passen in een druk leven. Deze indruk uit de enquête wordt bevestigd door de indruk die tijdens de interviews is opgedaan.

Is de rol van OS veranderd t.o.v. vóór de jongerenuitzending?

Heeft de jongere uitzending effect gehad op de mate waarin jongeren momenteel een bijdrage leveren aan OS / sociaal maatschappelijke vraagstukken?

Tabel 3.19 laat zien hoe de jongeren dit zelf beoordelen:

Tabel 3.19 Verandering rol van OS t.o.v. vóór uitzending.

<i>Mening</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Ja, sterker geworden	11	46%
Ja, zwakker geworden	1	4%
Nee, hetzelfde	12	50%

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat bijna de helft vindt dat door de jongerenuitzending de rol van OS en sociaal maatschappelijke vraagstukken in het persoonlijk leven versterkt is. Uit de toelichtingen op deze vraag in de enquête en de interviews wordt het beeld bevestigd dat uit eerdere vragen ook al ontstaan is. De jongeren waren ook vóór de uitzending al actief en betrokken bij OS en sociaal maatschappelijke vraagstukken. De uitzending zorgt voor verdieping en consolidatie. In die zin wordt bevestigd dat de jongerenuitzending een praktische bijdrage levert aan draagvlakversterking.

Samenvatting van de invloed van de jongerenuitzending op het persoonlijk leven:

- √ De meeste jongeren zijn al voor de uitzending sociaal maatschappelijk / op OS gebied actief. De jongerenuitzending biedt hiervoor een platform;
- √ Bij ongeveer de helft van de jongeren versterkt de jongeren uitzending de verbondenheid met OS / sociaal maatschappelijke activiteiten.
- √ Doordat de jongeren na de uitzending op verschillende manieren in het persoonlijk leven verbonden en actief blijven met OS / op sociaal maatschappelijk gebied, dragen de jongeren direct en indirect bij aan draagvlakversterking voor OS.

3.7 Suggesties jongeren over PSO jongerenprogramma

De jongeren hebben aan het einde van de enquête en tijdens de interviews opvattingen / suggesties gegeven ter verbetering van de PSO jongeren uitzending. Deze opmerkingen worden hieronder (soms verkort) weergegeven. Wanneer opvattingen in dezelfde lijn liggen, zijn ze 'geturfd'.

Opvattingen / suggesties van de jongeren over het PSO Jongerenprogramma:

- Jongerenuitzendingen werken goed om jongeren te betrekken bij OS en ze kansen te bieden de eerste stap te zetten in de richting van OS (5x).
- Heel belangrijke levenservaring en essentiële praktijkkennis om werk binnen OS in Nederland goed te kunnen doen.
- Lof voor de mogelijkheid dat het PSO jongeren programma creëert voor maatschappelijk betrokken jonge professionals.
- Begeleiding na terugkeer / loopbaanbegeleiding zou beter /steviger kunnen (4x). Gebruik o.a. teruggekeerde jongeren om ervaringen te delen met nieuw uit te zenden jongeren. Ook het ontvangen van rondzendbrieven van de eventuele opvolger wordt op prijs gesteld. Bij terugkomdagen zouden jongeren ook actief uitgenodigd en betrokken moeten worden. De uitzendende organisatie kan jongeren vragen om op verschillende plekken voorlichting te geven, mits dit van tevoren is duidelijk gemaakt dat dit van hun verwacht wordt.
- Ontwikkel een praktisch begeleidingsprotocol voor mensen die worden uitgezonden via het jongerenprogramma om de vinger aan de pols te houden als het gaat over begeleiding van jongeren.
- Verantwoordelijkheden en verwachtingen van Junior Deskundige duidelijker naar JD en counterpart communiceren, duidelijker afspraken tussen counterpart en uitzendende organisatie omtrent werk JD.
- Zorg voor een goede evaluatie van de begeleiding die junioren ontvangen voor, tijdens en na het veld door de uitzendende organisatie.
- Stuur de jongeren naar grotere organisaties met een persoonlijke mentor. Als de mentor zijn/haar taak niet voldoende verricht, zijn er andere mensen binnen de organisatie op wie je kan terugvallen.

- Terugkeerweekend was erg goed.
- Jongeren eerst in Nederland (beperkte) werkervaring op laten doen. Dit is al een behoorlijke leerervaring, waardoor leren in andere cultuur efficiënter lijkt als je deze bagage al hebt.
- Ga door met het jongerenprogramma; probeer organisaties te stimuleren vervolgzendingen te organiseren.
- Ik vind dat het doel bij ontwikkelingssamenwerking moet zijn: zelfredzaamheid en het onnodig maken van de ontwikkelingswerker. Ook aandacht hieraan in jongerenprogramma
- Impact eerder evalueren. Het is al weer lang geleden en ik heb alweer zoveel (andere) ervaring opgedaan na de junior-uitzending.
- PSO: meer contact met de personen die je uitzendt zodat ze meer feeling met PSO krijgen, alles verliep via uitzendende organisatie. Rol en doelstelling PSO komen onvoldoende naar voren.

Een aantal van de door de jongeren genoemde suggesties zijn al in het vernieuwde beleid van het PSO Youth Zone Programma verwerkt. Voorbeelden hiervan zijn:

- het verduidelijken van verwachtingen/verantwoordelijkheden door het opstellen van een Memorandum of Understanding;
- het duidelijke onderscheid tussen Starters (korte uitzending gericht op leerervaring) en Junior Deskundigen (meer ervaring verwacht, van belang voor partnerorganisatie en jongere zelf).

Bij andere door de jongeren genoemde suggesties is het Youth Zone Programma terughoudender. Voorbeeld hiervan is het stimuleren van vervolgzendingen. De vraag van de partner organisatie staat centraal en de inzet van lokale expertise wordt gestimuleerd. De door een andere jongere gedane suggestie om zelfredzaamheid van de partnerorganisatie te stimuleren ligt in het verlengde van het Youth Zone beleid.

Een aantal andere suggesties zijn aanvullend op het huidige Youth Zone beleid en/of leggen sterkere accenten. Als zodanig zijn ze een aanbeveling voor het programma:

- op verschillende manieren verbeteren van de begeleiding tijdens uitzending en na terugkeer;
- rol en doelstelling PSO duidelijker uitdragen;
- impact van de jongerenuitzending eerder (regelmatig) meten;

Deze aanbevelingen worden bij de algemene aanbevelingen opgenomen in hoofdstuk 4.

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

CONCLUSIES

Als **hoofdvraag** voor de inventarisatie ‘Jongeren na terugkeer’ is geformuleerd:

‘Welke persoonlijke en professionele wegen zijn de jongeren ingeslagen sinds hun deelname aan het PJP en hoe verhoudt zich dit met de doelstellingen 1 (persoonlijke en professionele ontwikkeling jongere) en 3 (vergroting draagvlak OS) van het PSO Youth Zone Programma?’

Kort geformuleerd zijn de **algemene conclusies** als volgt:

- √ De meerderheid van de jongeren blijkt in staat na terugkeer van de jongerenuitzending een baan in OS of gerelateerde sector te vinden. De jongerenuitzending was daar doorgaans behulpzaam bij.
- √ De jongerenuitzending draagt bij aan vergroting van het Nederlandse draagvlak voor OS doordat de jongeren tijdens en na de uitzending betrokken blijven bij OS als relatief actief wereldburger. Echter, uit de inventarisatie is niet gebleken dat het PJP ‘nieuwe doelgroepen’ van voorheen minder in OS geïnteresseerden aanboort.

Er zijn bij deze inventarisatie zes **deelvragen** gehanteerd:

1. Wat zijn de achtergrond en verwachtingen van de jongeren die gebruik maken van het programma?
2. Worden de levenservaringen die jongeren opdoen tijdens de uitzending door de jongeren als relevant ervaren voor hun verdere persoonlijke betrokkenheid bij vraagstukken van sociale rechtvaardigheid en/of armoedebestrijding?
3. Worden de kennis en vaardigheden die jongeren opdoen tijdens de uitzending door de jongeren als relevant ervaren voor de verdere professionele loopbaan binnen of buiten de OS-sector?
4. Hebben jongeren ervaren dat de opgedane ervaringen aansluit bij de vraag op de Nederlandse arbeidsmarkt (of juist belemmert), zowel binnen als buiten de OS-sector?
5. In hoeverre ambiëren jongeren bij terugkeer een OS gerelateerde carrière?
6. In hoeverre gebruiken jongeren hun (werk)ervaringen/competenties, opgedaan tijdens de PJP uitzending, nog steeds bij de invulling van hun huidige functie/taken?

Hieronder worden de **conclusies vermeld aan de hand van de deelvragen**. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de meest relevante onderdelen van de samenvattingen bij de paragrafen van hoofdstuk 3:

Ad 1: Achtergrond en verwachtingen van de jongeren

- √ De meerderheid van de jongeren heeft een studie gevolgd die OS of internationaal/multicultureel gericht is. Er waren geen jongeren die een MBO studie gevolgd hadden;
- √ Bij de helft van de jongeren was de periode tussen afstuderen en uitzending korter dan een jaar;
- √ Verreweg de meeste jongeren hadden ervaring in een OS land voorafgaand aan de uitzending. Vooral het hoge aantal jongeren dat stage had gelopen in een OS land valt op;
- √ Doorgaans verwachtten de jongeren van hun PJP uitzending: horizonverruiming, opdoen van praktijkervaring in een OS land en de opgedane ervaringen na de jongerenuitzending gebruiken. Deze verwachtingen komen overeen met de doelstellingen zoals geformuleerd voor het PSO Youth Zone programma;
- √ Voor het grootste gedeelte van de jongeren heeft de uitzending helemaal of voor een belangrijk deel aan de verwachtingen voldaan;
- √ De meeste geïnterviewde jongeren hebben van huis uit interesse meegekregen in maatschappelijke / OS vraagstukken. Het PJP lijkt daarmee niet een nieuwe doelgroep

aangeboord te hebben van jongeren die niet van huis uit geïnteresseerd zijn in OS / maatschappelijke vraagstukken.

Ad 2: Levenservaringen jongerenuitzending relevant voor persoonlijke betrokkenheid OS:

- √ Bij ongeveer de helft van de jongeren versterkt de jongeren uitzending de verbondenheid met OS / sociaal maatschappelijke activiteiten. De jongeren waren doorgaans al voor de uitzending actief; de uitzending verdiept en consolideert deze betrokkenheid.

Ad 3: Relevantie kennis & vaardigheden voor professionele loopbaan

- √ Een ruime meerderheid van de jongeren vindt de tijdens de jongerenuitzending opgedane kennis en vaardigheden helemaal of in belangrijke mate relevant voor de professionele loopbaan in de OS. Voor hen die een (loop-)baan buiten de OS hebben, geldt deze grote mate van relevantie voor bijna de helft van de jongeren.

Ad 4: Relevantie ervaring jongerenuitzending op Nederlandse arbeidsmarkt

- √ Iets meer dan de helft van de jongeren werkt in Nederland. De meerderheid van hen werkt in de OS of sociaal maatschappelijke sector;
- √ Voor de meerderheid van de op de Nederlandse arbeidsmarkt actieve jongeren was de opgedane ervaring tijdens de jongerenuitzending relevant op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Ad 5: Ambitie jongeren na terugkeer voor loopbaan OS

- √ Verreweg het grootste deel van de jongeren ambieert een baan in de OS sector. Het grootste deel van de jongeren werkt in de OS sector. Het betreft hier zowel functies in OS landen als in Nederland;
- √ Meer dan de helft van de jongeren heeft na afloop van de jongerenuitzending in een OS land gewerkt.

Ad 6: gebruik opgedane ervaring/competenties in huidige functie

- √ De ruime meerderheid van de jongeren die binnen én buiten OS werken vindt dat het effect van de uitzending groot is op hoe de huidige baan wordt ingevuld. Het leereffect van de jongerenuitzending is niet alleen vakmatig maar versterkt ook competenties op gebied van samenwerken, inschattingsvermogen, probleemoplossing en dergelijke.

AANBEVELINGEN

De aanbevelingen uit deze inventarisatie kunnen worden onderverdeeld in drie gebieden: inhoudelijk voor het Youth Zone Programma, volgende inventarisatie(s) en methodiek van inventarisatie.

1. *Inhoudelijk voor het Youth Zone Programma:*

- 1.1 De begeleiding voor, tijdens en na de jongerenuitzending veel aandacht geven. Teruggekeerde jongeren kunnen hierbij een rol spelen. De huidige, uitgezonden jongeren kunnen de teruggekeerde jongeren op de hoogte houden van hun ervaringen.

Toelichting:

Uit de feedback van deze onderzochte groep jongeren werd duidelijk dat de begeleiding verbeterd kan worden. Het is wenselijk om een goede beschrijving (protocol) te maken over vorm en inhoud van deze begeleiding. Als verbeteringsuggesties noemden de jongeren het inzetten van teruggekeerde jongeren om ervaringen te delen met nieuw uit te zenden jongeren. Ook het ontvangen van rondzendbrieven van de eventuele opvolger wordt op prijs gesteld. Bij terugkomdagen zouden jongeren ook actief uitgenodigd en betrokken moeten worden. De uitzendende organisatie kan van de jongeren vragen om na afloop op voorlichting te geven, mits dat vooraf duidelijk wordt gemaakt.

- 1.2 Voorafgaand aan de uitzending kan de jongere beter geïnformeerd worden over de rol en bijdrage van PSO. PSO kan haar faciliterende rol in het uitzendproces beter positioneren.

Toelichting:

Voor de meeste uitzendende organisaties en uitgezonden jongeren is de meerwaarde van PSO weinig meer dan een 'geldloket'. De rol van PSO is meer dan een geldloket; wat organisaties en uitgezonden jongeren kunnen en mogen verwachten kan bijvoorbeeld via een folder gecommuniceerd worden. Ook op de PSO website staan belangrijk tools en informatie die bruikbaar zijn voor jongeren in het veld. Hiervan wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

- 1.3 PSO kan contact opnemen over verbeteringsmogelijkheden met de organisatie waarover de jongeren gemiddeld minder positieve feedback gaven .

Toelichting:

Zie hiervoor ook de opmerkingen aan het einde van paragraaf 3.2 en 3.5.

- 1.4 Nagaan of mannen ook bij jongerenuitzendingen na 2001 /2002 significant meer reguliere vervolguitzendingen hebben gehad.

Toelichting:

Uit deze inventarisatie is gebleken dat mannen duidelijk meer reguliere vervolguitzendingen hebben gekregen dan vrouwen. Dit kan toeval zijn. Het is interessant om bij de uitzendende organisaties verder na te gaan of dit ook bij latere jongerenuitzendingen het geval is en zo ja, wat daarvan de redenen zijn. Of dit het geval is kan ook bij een volgende inventarisatie verder worden uitgezocht.

- 1.5 Nagaan of het gewenst én mogelijk is in het Youth Zone Programma 'nieuwe doelgroepen' aan te boren die niet van huis uit al geïnteresseerd / betrokken waren bij OS.

Toelichting:

Uit deze inventarisatie is het beeld gekomen dat de meeste jongeren van huis uit al geïnteresseerd waren in de OS en sociaal maatschappelijke vraagstukken. Het is de moeite waard om ook andere jongeren te interesseren voor OS. Dit biedt potentie voor verbreding van het draagvlak voor OS. De groei van de modaliteit 'Jongerenuitwisseling' en 'Starters' zou hieraan kunnen bijdragen. Bij lidorganisaties en binnen PSO kan nagegaan worden of het aanboren van nieuwe doelgroepen gewenst is. In een volgende inventarisatie kan bekeken worden of nieuwe doelgroepen via de 'Uitwisseling' en 'Starter' modaliteit bereikt worden.

2. Volgende inventarisatie(s):

- 2.1 Het verdient aanbeveling om deze effectmeting ook toe te passen voor de volgende groep van teruggekeerde jongeren.

Toelichting:

Deze inventarisatie was een eerste effectmeting van het PJP. Het betrof jongeren die bij of niet al te lang na de start van het PJP waren uitgezonden. Het programma is nu meer geïnstitutionaliseerd. Het is de moeite waard om na te gaan of de aan een opstartperiode toe te rekenen 'kinderziektes' verholpen zijn en of de lijn van doorgaans positieve feedback wordt voortgezet. Daarnaast speelt dat nu geïnvesteerd is in de opzet van de inventarisatie. Een volgende keer zal de inventarisatie minder tijd kosten. Overwegen om de inventarisatie te doen bij de groep van in 2004/2005 teruggekeerden (of eventueel niet in deze inventarisatie meegenomen jongeren die in 2003 en 2004 zijn uitgezonden en teruggekeerd).

3. Methodiek van inventarisatie:

- 3.1 Het is goed om bij een volgende inventarisatie de opdracht wederom door een combinatie van junior en senior onderzoeker te laten vervullen, maar de rol- en taakverdeling iets aanpassen.

Toelichting:

Het uitvoeren van de inventarisatie was een leerzame exercitie, zowel voor de junior in het leren een dergelijke inventarisatie op te zetten als voor alle betrokkenen in het definiëren van rollen en taken. Voor een eventuele volgende inventarisatie kunnen deze ervaringen gebruikt worden.

- 3.2 De effectmeting gemiddeld ongeveer twee jaar na de terugkeer laten plaatsvinden. Deelnemers niet selecteren op basis van datum van de start van de uitzending, maar de datum van beëindiging van de jongerenuitzending

Toelichting:

De periode na beëindiging van de jongerenuitzending moet niet te lang geleden zijn. Er bestaat anders de kans dat de jongeren door andere ervaringen geen scherp beeld meer hebben over de periode tijdens en rond de jongerenuitzending.

- 3.3 In contact blijven met de huidige groep van respondenten; met name met hen die meegedaan hebben aan de interviews.

Toelichting:

Voor het nagaan van de langere termijneffecten is het verstandig om contact te houden met hen die al meegewerkt hebben aan dit onderzoek. Van deze jongeren zijn recente contactgegevens beschikbaar. Meenemen als aanvulling op de inventarisatie van in 2003/2004 teruggekeerden.

- 3.4 Met de organisaties waarbij het huidige responspercentage laag was, bespreken hoe de volgende keer het responspercentage verhoogd kan worden.

Toelichting:

Bij een enkele organisatie bleek het moeilijk om recente contactgegevens van teruggekeerde jongeren te krijgen.

- 3.5 De enquête verbeteren. Meer ruimte voor het geven van aanvullend commentaar en enkele vragen verscherpen.

Toelichting:

De vragen die verscherping nodig hebben:

2.1.1 Toevoegen: Hoogst genoten niveau studie (WO, HBO, MBO)

2.2.1 Verduidelijken: Wonen in OS land met ouders (en niet bijv. tijdens stage)

3.2.2 Toevoegen: Ben je nu op zoek naar een baan in de OS in Nederland of in een OS land.

Bijlage 1 Opdrachtomschrijving

Inventarisatie “Jongeren na terugkeer” PJP programma 2001-2002

Inleiding

Sinds 2001 heeft PSO een Jongerenprogramma (PJP), waarmee jongeren wereldwijd worden betrokken bij ontwikkelingssamenwerking. Middels 6-24 maanden durende werkervaringsplaatsen of junior functies krijgen zij inzicht in de situaties waarin lokale partner organisaties in het Zuiden opereren. Tegelijkertijd krijgen PSO lidorganisaties en hun partners de mogelijkheid gebruik te maken van het enthousiasme en de nieuwe kennis van jongeren, welke kan worden ingezet ter ondersteuning van de partnerorganisaties.

Die ondersteuning aan partners is echter slechts de secundaire doelstelling van het PJP. De voornaamste doelstelling is namelijk dat jongeren van een dergelijke werkervaring zelf veel leren. Middels het programma wil PSO hun verdere professionele ontwikkeling stimuleren waarbij ze opereren vanuit een idee van wereldburgerschap. Doel daarbij is dat jongeren nieuwe kennis en vaardigheden opdoen met het werken in OS-landen, middels ervaringen die zij in hun verdere persoonlijke en professionele leven zullen meedragen (PJP doelstelling 1). Samenhangend met de idee van wereldburgerschap, gaat PSO ervan uit dat deze “wereld”ervaringen en de ervaringsuitwisseling, zal leiden tot draagvlakvergroting voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland (de 3^e doelstelling van het PJP)

Anno 2005 zijn we inmiddels een viertal jaren verder sinds de officiële start van het programma. Door de jaren heen is programma sterk gegroeid en zijn een aantal aanpassingen gedaan, dat heeft geleid tot een aangescherpt PJP beleid, hetgeen officieel per 1 juli 2005 van kracht gaat. Naar aanleiding hiervan is het idee gerezen om de bovengenoemde assumpties eens onder de loep te nemen. Immers hebben we weinig of geen informatie die werkelijk meet of de effecten die we denken dat het heeft op professionele ontwikkeling en draagvlak eigenlijk wel realistisch zijn.

Vanuit een aantal key-stakeholders (lidorganisaties, DGIS) binnen het PSO Jongerenprogramma is er de interesse uitgesproken om een inventarisatie uit voeren dat informatie verschaft over waar en hoe jongeren terecht komen na PJP uitzending. PSO denkt hierbij in eerste instantie aan een eenvoudige, globale inventarisatie met betrekking tot de persoonlijke en professionele situaties waarin jongeren terechtkomen en de keuzes die zij maken in hun jaren na terugkeer uit het Zuiden. De resultaten uit deze inventarisatie zullen worden gebruikt voor programma-aanscherping op het gebied van professionele ontwikkeling en draagvlak en/of voor verder onderzoek.

Inventarisatie

Probleemstelling in de inventarisatie is de volgende:

Welke persoonlijke en professionele wegen zijn de jongeren ingeslagen sinds hun deelname aan het PJP, en hoe verhoudt zich dit met de doelstellingen (1 en 3) van het PJP programma?

Deelvragen zijn daarbij:

- Wat is de achtergrond en het profiel (opleiding, stage en bestuurservaring) van de jongeren die gebruik maken van het PJP?
- Worden de levenservaringen die jongeren opdoen tijdens de uitzending door de jongeren ervaren als relevant voor hun verdere persoonlijke betrokkenheid bij issues van sociale rechtvaardigheid/armoedebestrijding?
- Worden de kennis en vaardigheden die jongeren opdoen tijdens de uitzending door de jongeren ervaren als relevant voor hun verdere professionele loopbaan (zowel binnen als buiten de OS –sector)?
- In hoeverre belemmert de ervaring bij het vinden van werk binnen de OS sector
- Hebben jongeren ervaren dat de opgedane ervaringen aansluit bij de vraag op de Nederlandse arbeidsmarkt (zowel binnen als buiten de OS-sector)?
- In hoeverre ambiëren jongeren bij terugkeer voor een OS-gerelateerde carrière?

- in hoeverre gebruiken jongeren hun (werk)ervaringen, opgedaan tijdens de PJP uitzending, nog steeds bij de invulling van hun huidige functietaken?

In het onderzoek zal gebruik worden gemaakt van zowel kwantitatieve als kwalitatieve methodiek voor data verzameling.

Doelgroep/respondenten

De inventarisatie wordt gehouden onder de uitgezonden jongeren waarin gevraagd wordt naar hun ervaringen en ambities na deelname aan het PJP. Respondenten zijn Starters en Juniordeskundigen (incl.: voormalig Young Professionals), uitgezonden onder het PJP tussen januari 2001 en december 2002. Het betreft een groep van 57 jongeren: 9 Starters, 41 Junior Deskundigen en 7 Young Professionals (zie lijst in bijlage).

Consultants

PSO ziet in deze opdracht de mogelijkheid voor samenwerking van een junior consultant en een senior consultant. PSO stimuleert een dergelijke junior-senior samenwerking daar het aansluit bij de primaire doelstelling van het PJP.

De idee is dat de senior consultant de junior aanstuurt in zijn/haar taken. De senior consultant is eindverantwoordelijk voor de opdracht en heeft in deze met name een adviesrol inzake methodiek en data-analyse en een uitvoerende/faciliterende rol omtrent de kwalitatieve dataverzameling.

De junior consultant is dus ondersteunend en in eerste instantie verantwoordelijk voor dataverzameling en analyse. Aangestuurd door de senior zal de junior consultant zorgdragen voor de eerste draft van het onderzoeksrapport.

In het kader van deze opdracht zijn de selectiecriteria voor de junior consultant:

- ✓ Afgeronde HBO/WO opleiding (bij voorkeur internationaal georiënteerd en/of HRM)
- ✓ Veldervaring in de OS sector (bij voorkeur middels het PJP programma)
- ✓ Kennis en ervaring met het werken met SPSS
- ✓ Goede mondelinge en schriftelijke vaardigheden

Voor de senior consultant:

- ✓ Kennis en ervaring in HRM en OS problematiek
- ✓ Professionele ervaring in OS landen, bij voorkeur in HRM
- ✓ Kennis en vaardigheden in onderzoekstechnieken
- ✓ Training en facilitatie vaardigheden voor kwalitatieve dataverzameling

PSO selecteert de senior consultant en draagt een junior kandidaat voor. Voor een goede samenwerking is het noodzakelijk dat de senior akkoord gaat met de keuze voor de junior.

Werkplan

Taken	Wie?
1. Selectie consultants	Mayke
2. Lezen PJP beleid en ander gerelateerde documenten	Senior
	Junior
3. Verdere ontwikkeling survey en onderzoeksplan (incl. aansluiting CIDIN onderzoek)	Senior
	Junior
4. Test en aanpassing van survey	Junior
5. Telefonische ronde en check (email) adressen	Junior
6. Rondsturen survey (kwantitatief)	Junior
7. Databestand opzetten voor uitkomsten survey (op basis van SPSS)	Junior

8. Invoeren gegevens	Junior
9. Analyse kwantitatieve gegevens	Senior
	Junior
10. Ontwerp voor feedback sessie voor kwalitatieve data op basis van hgg. analyse	Senior (i.s.m. Mayke)
	Junior (voorbereiding logistieke taken, i.s.m. secretariaat PSO)
11. Feedback sessie met respondenten voor kwalitatieve data	Senior (facilitatie)
	Junior (ondersteunende taken)
12. Eind rapportage	Senior
	Junior
13. Reproductie en distributie rapportage	Secretariaat PSO

Bijlage 2 Begrippen- en documentatielijst

Armoedebestrijding

Internationale samenwerking en Humanitaire hulp gericht op duurzame ontwikkeling, de koppeling tussen sociale politieke/economische en ecologische duurzaamheid, humanitaire hulp en focus op mensen rechten.

Sociale rechtvaardigheid

Is een begrip dat gericht is op de herverdeling van de welvaart. Het recht van ieder individu op sociale basisvoorzieningen: goed onderwijs en gezondheidszorg, het recht op sociale en politieke deelname binnen de maatschappij.

Sociaal vraagstuk

Probleem of opgave van sociale aard waarbij groepen of individuen geen of gedeeltelijk recht hebben op basisvoorzieningen: goed onderwijs en gezondheidszorg, het recht op sociale en politieke deelname binnen de maatschappij.

OS sector

Alle bedrijven, organisaties en verenigingen onder die binnen de Ontwikkelingssamenwerking (OS) werkzaam zijn. Hieronder verstaan wij ook bedrijven, organisaties en verenigingen werkzaam in humanitaire hulp (HH).

Draagvlakversterking voor OS

Activiteiten ter vergroting van de mate waarin de Nederlandse burger:

- *kennis* heeft van het domein van ontwikkelingssamenwerking (o.a. de oorzaken van onderontwikkeling, de actoren, de hoogte van de besteding, etc.);
- een positieve *houding* heeft ten opzichte van de verschillende aspecten van OS, of ook wel het belang dat eraan wordt gehecht;
- een wel of niet geuite opinie (mening of voorkeur) heeft over OS;
- via het *gedrag* draagvlak voor OS heeft. Dit uit zich in inzet, giften, consumptiegedrag, etc.

Wereldburger

Iemand die 1) bewust is van zijn plaats en rol in de grotere wereld, 2) respect en waardering heeft voor diversiteit, 3) bereid is tot handelen voor een meer rechtvaardige wereld, 4) verantwoordelijkheid neemt voor eigen handelen.

Documentatie

* Rapportage aan ministerie BuZa over PSO Jongerenprogramma januari 2001 – september 2002
PSO, februari 2003

* *Treasure the small things you manage to change. A mid-term evaluation of the PSO Young Professionals Programme.*

Naerssen, Ton van, Hounkonnou, D, november 2003

* *Draagversterking door het uitzenden van jongeren. Een onderzoek onder jongeren uitgezonden via ICCO-PSa*

Leonie Blokhuis, ICCO-Psa / CIDIN, oktober 2004

* *Het PSO Youth Zone Programma. Beleidsnotitie 2005-2010.*
PSO, 2005

* *Doorstroom na jongerenprogramma's lastig.* Achtergrondartikel in Vice Versa 02-2005
Daphne Hafkamp, maart 2005

* *Grensverleggende jongeren: Je bent jong en je doet wat! Een onderzoek onder jongeren die voor een project of stage naar een ontwikkelingsland gaan of zijn geweest.*
CIDIN, juli 2005

* *Change agents voor het leven. Kansen voor internationale uitwisseling als methodiek.*
Faculteit der natuurwetenschappen, wiskunde en informatica. UvA, januari 2004

* *Geen woorden maar daden.* Essay in IS 02-2006
Lau Schulpen, CIDIN, maart 2006.

Bijlage 3 Vragenlijst enquête

Inventarisatie “Jongeren na terugkeer” PJP 2001-2002

1. Algemene gegevens

1.1 Personalia

Naam

Adres

Telefoon

Email

Man/Vrouw

Leeftijd bij aanvang uitzending:

1.2 Uitzending

Duur uitzending:

Start uitzending:

Terugkeer:

Land van uitzending:

Naam lokale organisatie:

Naam uitzendende organisatie:

Uitzending als Junior deskundige

Uitzending als Young Professional

Uitzending als Starter

2. Voorafgaand aan uitzending

2.1 Studie

2.1.1 Wat was de meest recente afgeronde studie voordat je middels PSO werd uitgezonden?:

Naam studie:

Onderwijsinstituut:

2.1.2 Hoe beschouw je deze studie?:

Studie direct gerelateerd aan OS

Studie duidelijke internationale en/of multiculturele oriëntatie

Niet specifiek gerelateerd aan OS noch internationale oriëntatie

2.1.3 Hoeveel maanden na afloop van de studie vond de PSO jongeren uitzending plaats?

1-6 maanden

6-12 maanden

12-24 maanden

Meer dan twee jaar na afronding studie

2.2 Voorafgaande ervaring ontwikkelingslanden

2.2.1 Had je voorafgaand aan de uitzending al eens in een OS land:

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

gewerkt

als betaalde kracht voor een organisatie en/of bedrijf

in verband met stage/afstuderen

als vrijwilliger

gereisd

gewoon

2.3 Verwachting omtrent uitzending

2.3.1 Geef kort aan wat je verwachtingen waren voorafgaand aan de uitzending

Omtrent professioneel werk en/of ontwikkeling, in persoonlijke ontwikkeling of anders

- 2.3.2 Heeft de uitzending aan je verwachting voldaan?
- Helemaal
  - In belangrijke mate
  - In beperkte mate
  - Nee

Geef u s.v.p. een toelichting bij 2.3.2 (verwachtingen omtrent professioneel werk en/of ontwikkeling, in persoonlijke ontwikkeling of anders):

- 3.1.2 Zo ja, hoe lang duurde het voordat je een betaalde baan vond in de gewenste professionele richting?
- 1-3 maanden
  - 3-6 maanden
  - 6-12 maanden
  - Langer dan 1 jaar
  - Anders, nl....

3. Loopbaan na einde PSO jongeren uitzending

3.1 Loopbaankeuze

- 3.1.1 Was je na het einde van je uitzending gedurende een periode werkloos? (Zonder concreet uitzicht op een professionele baan binnen 2 maanden)
- Ja
  - Nee

(eventuele tijdelijke "bijbaantjes/ uitzendwerk" afwijkend van de gewenste professionele richting beschouwen als "werkloze periode")

- 3.1.3 Was je gewenste professionele richting (ten tijde van terugkeer) gerelateerd aan de OS sector?
- Ja
  - Nee, maar wel op het gebied van sociale vraagstukken/armoedebestrijding in Nederland
  - Nee

- 3.1.4 Zo ja, heeft de uitzendende organisatie je nog geholpen bij het vinden van een geschikte betaalde baan? Zo ja, geef toelichting..
- Ja, in belangrijke mate
- Ja, in zekere mate
- Nee

Toelichting 3.1.4 indien met ja beantwoord:

- 3.1.5 Sinds het einde van je PSO jongeren uitzending hoeveel betaalde banen/werkopdrachten heb je gehad in de gewenste professionele richting?
- 0
- 1
- 2
- 3

Toelichting 3.1.5 (o.a. totaal aantal maanden in betaalde baan ofwel werkopdrachten):

- 3.1.6 Heb je, na einde van je PSO jongeren uitzending, nog in het buitenland gewerkt?
- Ja, in een OS land als (semi) vrijwilliger
- Ja middels een ander jongerenprogramma, nl: ....
- Ja, in een OS land als professional binnen OS sector
- Ja in een OS land in het bedrijfsleven
- Ja, maar niet in een OS land
- Nee
- Anders, nl.....

Functie

Organisatie

OS gerelateerd?
Ja / Nee

je vervulde na einde van je PSO jongeren uitzending (in Nederland en/of buitenland):

exclusief bijbaantjes/ uitzendwerk v.a. gewenste professionele richting

- 1.
- 2.
- 3.

3.2.5 Heb je het idee dat de opgedane kennis en vaardigheden tijdens je uitzending relevant zijn voor je verdere professionele loopbaan

Indien van toepassing buiten OS:

- Helemaal
- In belangrijke mate
- In beperkte mate
- Helemaal niet

Indien van toepassing binnen OS:

- Helemaal
- In belangrijke mate
- In beperkte mate
- Helemaal niet

Toelichting bij 3.2.5

3.2 Huidige functie

3.2.1 Heb je nu een baan, zo ja waar en welke functie?

- Nee
- Ja, nl. als ..... bij .....

Is je baan binnen OS ga dan naar 3.2.3

3.2.2 Ben je nog steeds op zoek naar een baan binnen de OS als professionele werkomgeving?

- Ja
- Nee

Toelichting 3.2.2 indien met ja beantwoord:

3.2.3 Hoe heeft je uitzending binnen het PSO jongeren programma je mening over OS als professionele werkomgeving beïnvloed?

- Positief
- Gematigd positief
- Neutraal
- Gematigd negatief
- Negatief

3.2.4 In hoeverre heb je het idee dat de PSO jongeren uitzending invloed heeft gehad op de manier waarop je momenteel aan je huidige baan invulling geeft?

- Van doorslaggevende invloed
- Van belangrijke invloed
- Van beperkte invloed
- Geen invloed

4. Aansluiting OS ervaringen in sociale leven

4.1 In hoeverre speelt OS en/of sociaal maatschappelijke vraagstukken in je sociale leven een rol? Kruis aan wat van toepassing is (meerdere antwoorden mogelijk):

- Lidmaatschappen van vakbladen
- Lidmaatschap/donor van OS organisatie
- Actieve maatschappelijke betrokkenheid ter ondersteuning van kwetsbare groepen (o.a. vrijwilligersactiviteiten/fondswerving)
- Reizen naar OS landen
- Deelname debatten OS en globalisering
- Vriendenkring/netwerk in OS
- Voordrachten/presentaties
- Persoonlijke website
- Anders nl:

4.2 Is dit veranderd wanneer je het vergelijkt met de periode voorafgaand aan de jongeren uitzending?

- Ja, sterker geworden (positief veranderd)
- Ja, zwakker geworden (negatief veranderd)
- Nee, hetzelfde gebleven

Eventuele toelichting bij 4.2:

5. Suggesties aan PSO:

Bijlage 4 Schalen wereldburgerschap en maatschappelijke betrokkenheid

Schaal 1 GEEN THEMA / NEUTRAAL

- Geen expliciete opinie en gevoel over het (internationale) maatschappelijke / duurzaamheid / armoede / ongelijkheidvraagstuk.
- De eigen sociale omgeving is realiteit

Schaal 2 INTERESSE

- Een zekere mate van interesse in het (internationale) maatschappelijke / duurzaamheid / armoede / ongelijkheidvraagstuk.
- De interesse leidt in een beperkt aantal gevallen tot activiteiten in die richting in de persoonlijke of professionele sfeer.
- Heeft een algemene mening over het vraagstuk
- Heeft / zoekt een sociale omgeving waarin het vraagstuk interessant gevonden wordt

Schaal 3 PERSOONLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

- Een zekere persoonlijke verantwoordelijkheid wordt gevoeld voor het (internationale) maatschappelijke / duurzaamheid / armoede / ongelijkheidvraagstuk.
- Vindt dat je er zelf iets aan kan doen door je (koop, stem, sociaal etc.) gedrag en keuzes
- Vindt het interessant om er mee bezig te zijn
- Heeft een duidelijke mening over het vraagstuk
- Heeft / zoekt een sociale omgeving waarin het vraagstuk interessant gevonden wordt of men ermee persoonlijk of professioneel mee bezig is

Schaal 4 ACTIEVE BETROKKENHEID

- Heeft een duidelijke, op kennis en/of ervaring gebaseerde mening over het (internationale) maatschappelijke / duurzaamheid / armoede / ongelijkheidvraagstuk.
- Is regelmatig actief bezig en betrokken met het vraagstuk in het persoonlijk en/of professioneel leven.
- Heeft een sociale omgeving waar het vraagstuk regelmatig aan bod komt door persoonlijke of professionele activiteiten

Schaal 5 BEVLOGENHEID

- het omgaan met het (internationale) maatschappelijke / duurzaamheid / armoede / ongelijkheidvraagstuk is onontkoombaar.
- laat een hoge mate van persoonlijke verantwoordelijkheid zien in persoonlijk en professioneel leven.
- Heeft een sociale omgeving waar je door actieve persoonlijke en professionele activiteiten heel gerichte en beïnvloedende prikkels voor het vraagstuk krijgt.

Bijlage 5 Vragenlijst interviews

- Was het jou bekend dat draagvlakvergroting voor OS in NL één van de doelstellingen van het PJP is?
- Als je professionele (en persoonlijke) ontwikkeling richting wereldburgerschap wil expliciteren, herkennen je dan bijgaande schalen? Willen jullie deze eventueel aanvullen/wijzigen?
- Als je jezelf zou moeten 'waarderen' t.a.v. wereldburgerschap op verschillende periodes in je leven, waarin resulteert dat dan?
Periode 1: 0 - 12 jaar (persoonlijk)
Periode 2: 13 – 21 jaar (persoonlijk)
Periode 3: 22 - 30 jaar (persoonlijk + professioneel)
Periode 4: 31 - 40 jaar (persoonlijk + professioneel)
Gebruik hiervoor de schaal 1-5 (zodanig door jezelf aangepast)
- Zijn je kennis/inzichten, vaardigheden en houding over OS verandert door je uitzending?
- Is je (koop, stem, sociaal, OS gerelateerde activiteiten etc.) gedrag richting OS verandert door je uitzending?
- Merk je dat je omgeving door jouw toedoen meer interesse voor OS heeft gekregen?
4 puntsschaal: nee, een beetje, redelijk meer, zeker.
- Hoe kijk je nu tegen OS aan? Welke positieve of negatieve ervaringen uit je uitzending hebben daar vooral in meegewerkt?

Bijlage 6 Overzicht aantal projecten en uitzendende organisatie

	Begin vlgs PSO	Eind vlgs PSO	mnd PSO	M/V	Uitz Org		Begin vlgs PSO	Eind vlgs PSO	mnd PSO	M/V	Uitz Org
	Young Professional					28	1-1-2003	31-12-2004	24	v	ICCO
1	14-10-2002	13-10-2004	24	m	GZB	29	1-10-2002	25-8-2002	10	v	ICCO
2	1-10-2002	14-2-2003	5	v	ICCO	30	1-1-2002	31-12-2003	24	m	CMC
3	21-5-2001	20-5-2003	24	m	GDF	31	12-9-2002	11-9-2004	24	v	VSO
4	21-5-2001	20-5-2003	24	v	GDF	32	15-11-2002	15-1-2004	14	v	CARE
5	11-2-2002	10-11-2002	9	m	VSO	33	1-10-2002	31-3-2004	18	v	ICCO
6	20-2-2001	20-11-2001	9	v	VSO	34	25-8-2002	24-11-2002	3	v	CORDAID
7	12-3-2001	11-3-2003	24	v	VSO	35	27-4-2001	31-12-2001	8	v	CARE
	Starter					36	1-2-2002	31-7-2002	6	m	ICCO
8	5-2-2001	31-5-2001	3	v	ZOA	37	25-8-2002	24-11-2002	3	v	CORDAID
9	29-1-2002	4-6-2002	4	m	INTS	38	7-5-2001	31-8-2001	3	v	VSO
10	22-8-2001	30-11-2001	3	m	ZOA	39	1-4-2002	31-3-2003	12	v	CMC
11	15-2-2002	15-8-2002	6	m	INTS	40	21-1-2002	20-7-2003	18	v	CORDAID
12	1-7-2001	31-10-2001	4	v	ZOA	41	15-11-2002	14-5-2004	18	v	CARE
13	5-9-2002	4-3-2003	6	m	NIZA	42	1-1-2002	31-5-2002	5	v	CORDAID
14	6-9-2001	15-4-2002	8	v	GZB	43	16-10-2001	20-11-2002	13	m	ZOA
15	1-9-2002	30-11-2002	3	v	CARE	44	25-11-2002	25-11-2004	24	v	ICCO
16	13-1-2001	29-6-2001	5	m	ZOA	45	1-9-2002	31-8-2003	12	v	INTS
	Junior deskundige					46	8-10-2002	6-4-2004	22	m	ICCO
17	15-10-2002	14-10-2004	24	m	W&D	47	15-12-2002	14-12-2004	24	v	VSO
18	19-9-2000	31-5-2002	20	v	INTS	48	1-1-2001	28-2-2002	14	v	ICCO
19	1-11-2002	31-1-2003	3	v	ICCO	49	24-4-2001	23-10-2002	18	v	ZOA
20	1-1-2002	11-10-2002	9	m	VSO	50	20-12-2002	20-8-2004	20	v	ICCO
21	9-9-2002	3-4-2004	19	v	CARE	51	9-6-2001	8-6-2002	12	v	VSO
22	7-10-2002	6-4-2004	18	v	ICCO	52	1-2-2001	31-8-2001	7	v	INTS
23	12-9-2002	11-9-2004	24	v	VSO	53	1-12-2001	30-11-2003	24	v	VSO
24	27-8-2002	24-1-2003	5	v	CARE	54	2-9-2002	31-3-2003	7	v	CARE
25	19-8-2002	5-11-2002	3	v	CARE	55	1-6-2001	31-12-2002	19	v	ICCO
26	1-1-2002	5-7-2002	6	v	VSO	56	1-1-2003	31-12-2004	24	v	ICCO
27	15-9-2000	20-9-2001	12	m	ZOA	57	8-1-2001	7-7-2001	6	v	CARE